



**PROVINCIAAL VERSLAG**

**2010**

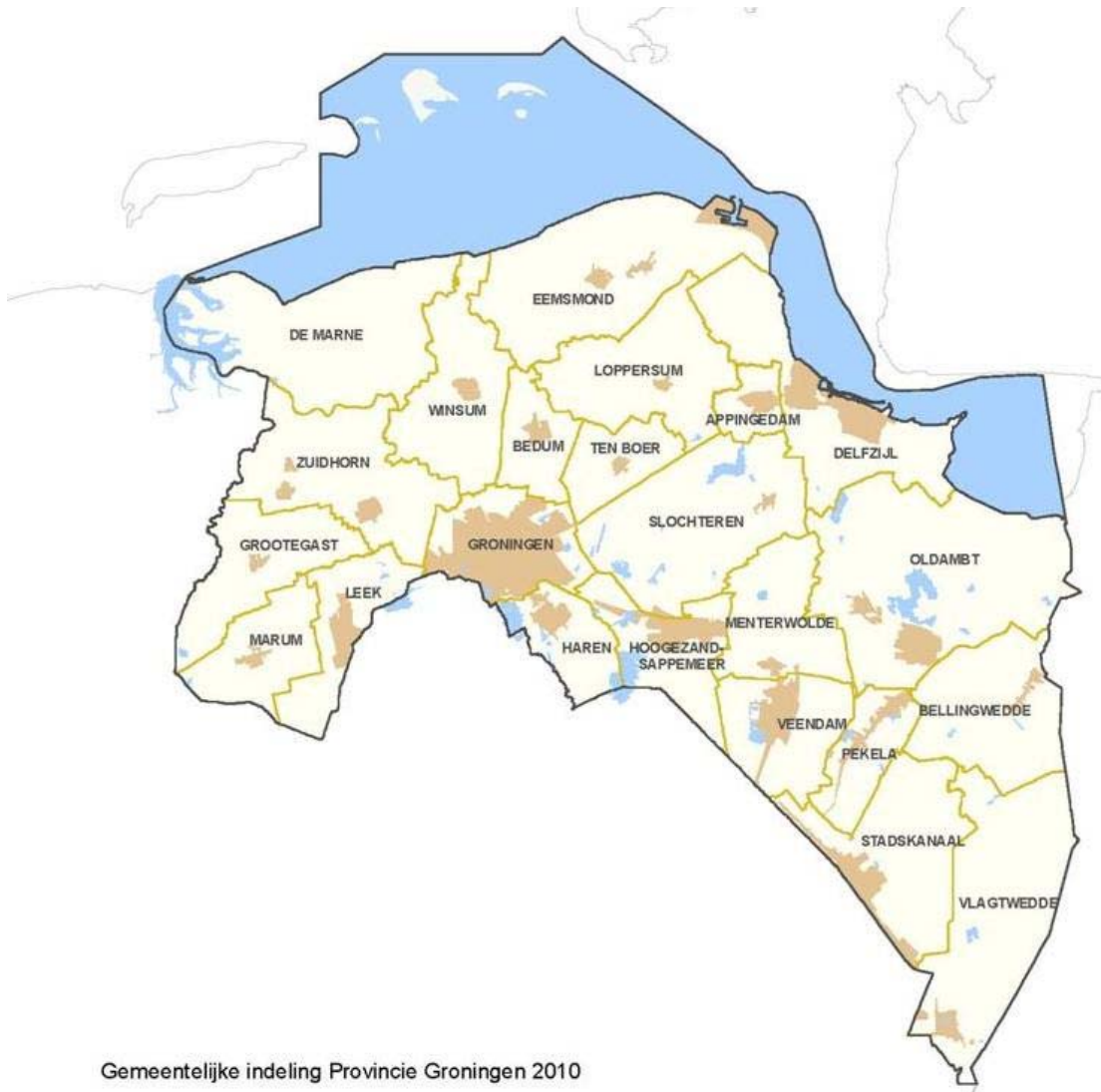
**OVER DE**

**FINANCIËLE POSITIE**

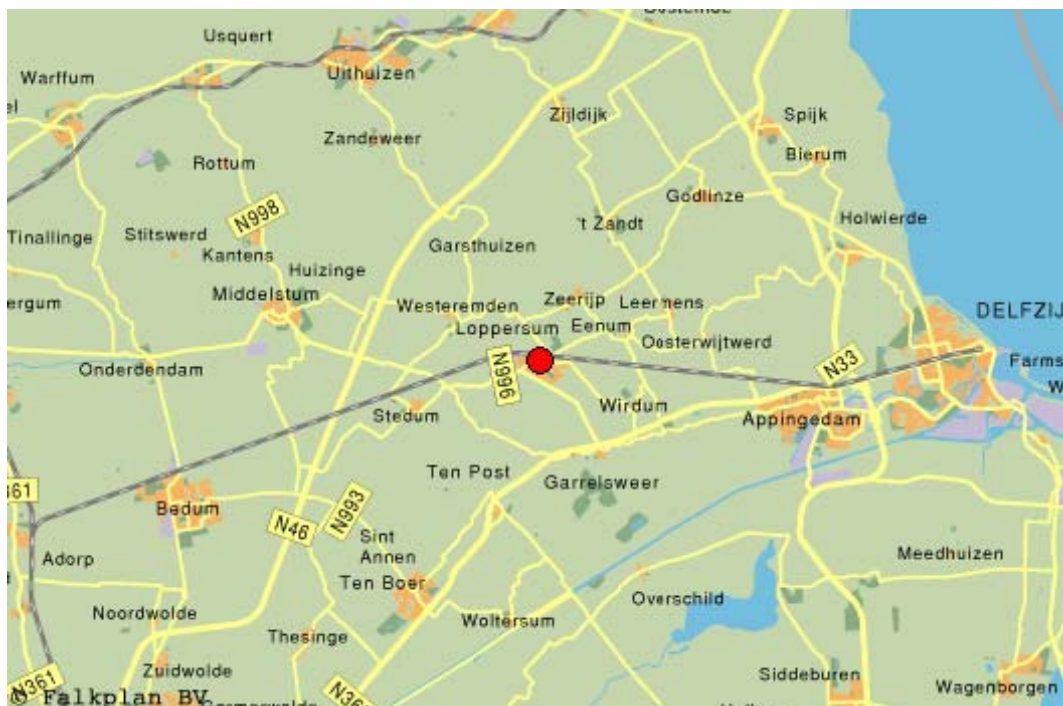
**VAN DE**

**GEMEENTE LOPPERSUM**

*Provincie Groningen  
Afdeling Algemene Bestuurlijke & Juridische zaken  
Cluster financieel toezicht  
Henk Stikma  
12 februari 2010*



Gemeentelijke indeling Provincie Groningen 2010



Regio Loppersum

## INHOUDSOPGAVE

<b>0. Samenvatting en advies</b>	5
<b>1. Inleiding en karakteristiek van de gemeente Loppersum</b>	
1.0 Inleiding .....	7
1.1 Korte terugblik .....	7
1.2 Algemene karakteristiek .....	8
1.3 Sociale structuur .....	8
1.4 Ambtelijk apparaat .....	9
1.5 Regionale c.q. intergemeentelijke samenwerking .....	11
1.6 Grondexploitatie .....	11
<b>2. Toetsing aan de formele voorschriften</b>	
2.1 Algemene voorschriften .....	13
2.2 Belastingpakket 2010 .....	13
2.3 Conclusie .....	15
<b>3. Beschrijving en analyse financiële positie</b>	
3.1 Rekeningresultaat 2008 .....	16
3.2 Reserves en voorzieningen .....	18
3.3 Beheerplannen .....	20
3.4 Begrotingen 2009 (incl. saneringsplan) en 2010 .....	21
<b>4. Toezicht</b>	
4.1 Algemeen .....	26
4.2 Het (financieel) toezicht in 2009 .....	26
1) verloop reserves en voorzieningen 2006 - 2011 .....	31
2) samenstelling bestuur en kerngegevens gemeente Loppersum .....	33
3) saneringsplan gemeente Loppersum (raadsbesluit 21 september 2009) .....	35
4) vergelijking lasten en baten op functieniveau over de jaren 2007 - 2010 .....	51



## **Samenvatting en advies**

Als gevolg van artikel 20 van het Besluit financiële verhouding rijk-gemeenten geven wij in dit provinciaal verslag ons advies over de financiële positie van de gemeente Loppersum met betrekking tot het jaar 2010.

De gemeente Loppersum heeft bij raadsbesluit van 9 november 2009 wederom een beroep gedaan op artikel 12 van de financiële verhoudingswet voor een aanvullende uitkering uit het gemeentefonds. Ook voor 2010 schieten de algemene middelen van de gemeente tekort en is sprake van een aanmerkelijk en structureel tekort. Ook het meerjarenperspectief (tot en met 2013) geeft nog geen zicht op een sluitende begroting.

In hoofdstuk 1, inleiding, is naast de algemene inleiding een korte terugblik gegeven op de voorgaande jaren. In ons eerste provinciaal verslag (over 2008) is uitgebreid ingegaan op de algemene karakteristiek, de sociale structuur, de grondexploitatie, de collectieve voorzieningen, het ambtelijk apparaat en de regionale c.q. intergemeentelijke samenwerking in de gemeente Loppersum. In dit verslag wordt de informatie met betrekking tot deze onderwerpen zo nodig geactualiseerd.

In dit hoofdstuk is vervolgens ingegaan op de bevolkingsdaling. De meest actuele ontwikkelingen met betrekking tot dit onderwerp zijn weergegeven. Ook zijn in dit hoofdstuk de belangrijkste conclusies weergegeven van een medio 2009 uitgevoerd onderzoek naar de formatie in de gemeente Loppersum (formatiescan).

In hoofdstuk 2 worden de formele voorschriften getoetst. Behandeld worden de algemene voorschriften en het belastingpakket 2010. Geconstateerd wordt dat de gemeente voldoet aan de voorschriften om voor een aanvullende bijdrage in aanmerking te komen.

In hoofdstuk 3 wordt een beschrijving en analyse van de financiële positie gegeven. Ter sprake komen onder meer het rekeningresultaat 2008, de reserves en voorzieningen, het weerstandsvermogen, de beheerplannen en de begrotingen 2009 (incl. saneringsplan) en 2010.

Tenslotte wordt in hoofdstuk 4 ingegaan op het door de provincie uitgeoefende financieel toezicht op de gemeente Loppersum.

## **Conclusies**

De begroting 2010 van de gemeente Loppersum is niet sluitend en ook meerjarig is er nog geen perspectief, dat zonder aanvullende steun uit het gemeentefonds een sluitende begroting gepresenteerd kan worden. Er is sprake van een aanmerkelijk en structureel tekort.

De aanvraag tot een aanvullende uitkering uit het gemeentefonds voor het jaar 2010 is tijdig (voor 1 december 2009) ingediend. Daarnaast hebben wij berekend, dat de gemeente voldoet aan de normen van het belastingpakket voor artikel 12 Fvw voor 2010.

## **Advies**

**Wij adviseren om de gemeente Loppersum voor het jaar 2010 en de jaren daarna zodanige aanvullende steun uit het gemeentefonds te verlenen, dat de gemeente een reële kans geboden wordt op een financieel gezonde situatie.**



## **1. Inleiding en karakteristiek van de gemeente Loppersum**

### **1.0 Inleiding**

De raad van de gemeente Loppersum heeft in zijn vergadering van 9 november 2009 besloten voor het jaar 2010 een aanvraag voor een aanvullende uitkering op grond van artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet (Fvw) in te dienen bij de beheerders van het gemeentefonds.

Bij brief van 10 november 2009 verzoekt het college van burgemeester en wethouders de beheerders van het gemeentefonds voor het jaar 2010 om een aanvullende uitkering. De algemene middelen van de gemeente vertonen meerjarig aanmerkelijke en structurele tekorten. De aanvraag is gebaseerd op de begroting 2010. Deze begroting is vastgesteld in de raadsvergadering van 9 november 2009 en sluit met een nadelig saldo van € 3.576.833.

Op grond van artikel 20 van het Besluit financiële verhouding 2001 brengen Gedeputeerde Staten vóór 15 februari van het jaar waarover een aanvullende uitkering wordt aangevraagd, aan de beheerders van het gemeentefonds verslag uit over de financiële positie van de gemeente.

De gemeente Loppersum heeft voor het jaar 2008 voor de eerste keer een beroep gedaan op een aanvullende uitkering uit het gemeentefonds. De begroting 2008 sloot met een tekort van afgerond € 5.747.131.

Bij besluit van 11 mei 2009 hebben de fondsbeheerders aan het gemeentebestuur van Loppersum meegedeeld dat, conform het advies van de inspecteur van de Programmadirectie Krachtig Bestuur, aan de gemeente voor het jaar 2008 een aanvullende uitkering uit het gemeentefonds te verstrekken van € 1.116.308. Aan dit voorstel is het bijzondere voorschrift verbonden dat er een saneringsbegroting 2010-2014 moet worden opgesteld, waarvan uiterlijk de jaarschijf 2014 reëel sluitend is.

Het op het eerste gezicht grote verschil tussen het (primitieve) begrotingstekort (€ 5,7 miljoen) en de aanvullende uitkering (€ 1,1 miljoen) is grotendeels ontstaan door het "schoonen" van de primitieve begroting met die bedragen welke waren geraamd voor achterstallig onderhoud evenals nieuw beleid en uitzetting van bestaand beleid.

Voor begrotingsjaar 2009 werd ook weer een aanvullende uitkering aangevraagd.

In dit provinciaal verslag gaan we nader in op de jaarrekening 2008 en de begroting 2010.

### **1.1 Korte terugblik**

De begroting 2007 gaf een tekort te zien van € 111.000 waarvoor binnen de algemene reserve nog dekking te vinden was. Naar de mening van Gedeputeerde Staten was echter geen sprake van een materieel sluitende begroting, reden voor het instellen van preventief begrotingstoezicht 2007. Door het instellen van preventief toezicht nam de bemoeienis van de provincie met de gemeente, zowel ambtelijk als bestuurlijk, aanzienlijk toe.

Hieraan is concreet invulling gegeven door frequente ambtelijke overleggen in 2007 over de financiële situatie met de gemeentesecretaris en het hoofd financiën.

Vanuit onze positie als toezichthouder hebben wij in dat overleg benadrukt dat de begroting 2008 een reëel beeld te zien moest geven van de financiële situatie.

Achterstanden in onderhoud van kapitaalgoederen (waaronder wegen en bruggen) maar ook problemen binnen de eigen organisatie (achterstanden op diverse beleidsterreinen, noodzakelijke inhuur externe deskundigheid enzovoorts) moesten volledig financieel vertaald en in beeld gebracht worden.

Dit heeft geresulteerd in een begroting 2008 met een zeer aanzienlijk tekort van € 5,7 miljoen.

Daarbij is er voor gekozen om niet alle bedragen volledig op 2008 te laten drukken maar te spreiden over de periode 2008 tot en met 2012, vooral het achterstallig onderhoud.

Overigens moet hierbij nadrukkelijk worden aangetekend dat de in de begroting 2008 en meerjarenraming 2009-2011 opgenomen bedragen voor het achterstallige onderhoud vooralsnog indicatieve ramingen betroffen die echter wel te beargumenteren waren.

Geconcludeerd kon worden dat de gemeente de komende jaren met aanmerkelijke structurele tekorten wordt geconfronteerd.

De keuze voor een artikel 12-aanvraag was naar onze mening dan ook een logische stap.

## 1.2 Algemene karakteristiek

In ons provinciaal verslag 2008 is uitgebreid ingegaan op de algemene karakteristiek, de sociale structuur, de grondexploitatie, de collectieve voorzieningen, het ambtelijk apparaat en de regionale c.q. intergemeentelijke samenwerking in de gemeente Loppersum.

In ons verslag over de financiële positie 2009 van de gemeente zijn werden bovenstaande onderwerpen geactualiseerd.

Ook in dit verslag worden bovenstaande onderwerpen zo nodig geactualiseerd.

## 1.3 Sociale structuur

In maart 2008 hebben de Raad voor het openbaar bestuur (Rob) en de Raad voor de financiële verhoudingen (Rfv) een rapport betreffende de bevolkingsdaling uitgebracht (*zie website <http://www.rob-rfv.nl>*).

Uit dit rapport blijkt dat de gemeente Loppersum de komende jaren (-2025) zal worden geconfronteerd met een daling van het aantal inwoners.

Volgens het Rob/Rfv-rapport zal de bevolking dalen met maximaal ca. 15%.

"Bevolkingsdaling is een relatief nieuw fenomeen in Nederland en staat sinds kort hoog op de politieke en bestuurlijke agenda. We kunnen niet alleen meer denken in termen van groei, maar moeten er rekening mee gaan houden dat in een toenemend aantal regio's in ons land de bevolking en ook het aantal huishoudens afneemt. Deze afname heeft voordelen, zoals lagere woningprijzen, minder congestie en ruimte voor groen. Toch kunnen ook negatieve gevolgen optreden, wanneer overheden en maatschappelijke partijen hun beleid niet tijdig aanpassen. Structurele krimp op regionale schaal zal, in combinatie met ontgroening en vergrijzing, gevolgen hebben voor terreinen als wonen, ruimte, onderwijs, zorg- en welzijnsvoorzieningen en werk. Het is daarom van belang dat de gemeenten en maatschappelijke organisaties in de regio's waar de bevolking nu al afneemt tijdig hun maatregelen nemen.

Omgaan met bevolkingsdaling vergt bewustwording bij betrokken partijen en erkenning dat bevolkingsdaling een onomkeerbaar proces is. De bestuurlijke aanpak moet niet gericht zijn op het tegengaan van de afname van bevolking of aantal huishoudens. Dit leidt alleen maar tot concurrentie tussen gemeenten en regio's om bewoners en bedrijven. Het gaat er om de gevolgen van krimp aan te pakken, de ongewenste effecten te beperken en kwaliteit aan het gebied toe te voegen. Partijen zullen in krimpregio's moeten nadenken wat hun onderscheidend vermogen op langere termijn is en hoe ze dit gericht kunnen inzetten om hun regio nieuw elan te geven. Kortom, krimpen met kwaliteit!" (*bron: VNG, IPO en Rijk; interbestuurlijk actieplan bevolkingsdaling*).

In september 2009 hebben de gemeenten Appingedam, Delfzijl, Eemsmond en Loppersum (Eemsdeltagemeenten) en de provincie Groningen afspraken met elkaar gemaakt over het nieuwe beleid voor wonen en voorzieningen voor de regio Eemsdelta. Doelstelling van het beleid is om de leefkwaliteit van de regio op een hoog niveau te houden, zowel op het platteland als in de kleine en grote kernen.

De gemeenten, de provincie, woningbouwcorporaties, zorg- en welzijnsinstellingen en onderwijspartijen gaan op basis van het Pact samen aan de slag met een woon- en leefbaarheidplan, dat uitvoering geeft aan dit beleid. Het plan moet in de zomer van 2010 klaar zijn. Gemeenten en provincie willen de inhoud bekrachtigen in een convenant.

In het Pact zijn afspraken gemaakt over de aanpak van de woningvoorraad in de periode 2009-2018. De provincie neemt de woningbouwopgave op in het in het najaar van 2009 te wijzigen Uitvoeringsbesluit van het Provinciaal Omgevingsplan (POP).

### Topteam Krimp

De Minister voor Wonen, Wijken en Integratie en de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties hebben medio 2009 het 'Topteam Krimp' ingesteld. De opdracht aan het Topteam houdt in het analyseren van knelpunten en kansen, die bevolking- en huishoudendaling met zich meebrengen en het formuleren van oplossingsrichtingen en aanbevelingen.

### Hoofddlijn aanbevelingen Topteam Groningen (november 2009)

De krimpsituatie in de regio's Noordoost- en Oost-Groningen is urgent en bijzonder. De situatie in deze krimpregio's vereist een urgente en bijzondere aanpak, door gemeenten, de regio's, de provincie en het Rijk. Gezien de bijzondere problematiek in Noordoost en Oost Groningen, adviseert het Topteam de provincie Groningen een Provinciaal Actieplan Krimp op te stellen. In dit plan dient niet alleen aandacht te zijn voor de krimpregio's in Groningen. Ook de samenhang en complementariteit



met groeigebieden en de gebieden waarvoor een stabilisatie is voorzien, dienen hierbij aan bod te komen. Het Topteam adviseert verder de gemeenten in de Eemsdelta en de provincie Groningen om voor de ontwikkeling en uitvoering van het woon- en leefbaarheidplan (zoals afgesproken in het Pact Regio Eemsdelta) een adequate samenwerkingsvorm in te richten, om daadwerkelijk te komen tot een woon- en leefbaarheidplan en de uitvoering daarvan.

Verder wordt aanbevolen om in een transformatieplan de sloop- en transformatieopgave preciezer in beeld te brengen en daarbij onderscheid te maken tussen reguliere transformatieopgaven en krimppgerelateerde opgaven, om een bestuursovereenkomst te ontwikkelen en om het bedrijfsleven nadrukkelijker te betrekken.

Aan Eemsdelta adviseert het Topteam tot slot om ook een stuurgroep in te stellen om toe te zien op de uitvoering van de aanbevelingen.

#### Provinciaal Actieplan Bevolkingsdaling 2010-2013

In november 2009 is een project gestart om te komen tot een Provinciaal Actieplan Bevolkingsdaling. Het wordt een beleidsnota voorzien van een beknopte analyse. De focus in het actieplan ligt op de drie krimpregio's in onze provincie; Eemsdelta, De Marne en Oost-Groningen. De rapportage van het Topteam Krimp, het Interbestuurlijke Actieplan Krimp en het POP 2009 vormen de belangrijkste kaders en tevens input voor het provinciale plan.

Het eindresultaat moet een breed gedragen actieplan zijn met concrete acties voor de korte termijn en een agenda voor de langere termijn.

Het ligt in de bedoeling het Actieplan op 7 juli 2010 door Provinciale Staten te laten vaststellen.

#### Financiële gevolgen van de krimp

Het is duidelijk dat krimp financiële gevolgen heeft voor een groot aantal gemeenten in onze provincie. Ook de gemeente Loppersum wordt met het fenomeen krimp geconfronteerd. Het is in dit stadium nog moeilijk om exact aan te geven wat de financiële gevolgen voor de gemeente Loppersum zullen zijn.

Een feit is dat het aantal inwoners terugloopt. Een aantal directe gevolgen zijn een op de langere termijn lagere algemene uitkering (bedrag per inwoner, bedrag per woonruimte), minder belasting- en leges ontvangsten etc. etc. Ingewikkelder ligt het bij de indirecte gevolgen. Zo zal Krimp invloed hebben op het voorzieningenniveau en de leefbaarheid van het platteland. Het is moeilijk deze gevolgen nu al financieel te vertalen. Dit vereist nader en gedegen onderzoek waaraan we in ieder geval op provinciaal niveau de nodige aandacht zullen besteden.

Ter informatie het verloop van inwoners / woonruimten over de jaren 2003 tot 2010 (bron Ministerie van BZK Algemene Uitkering gemeentefonds, berekening uitkering per gemeente m.b.t. aantallen):

	1-1-2010	1-1-2009	1-1-2008	1-1-2007	1-1-2006	1-1-2005	1-1-2004	1-1-2003
<b>aantal inwoners</b>	<b>10.543</b>	<b>10.702</b>	<b>10.782</b>	<b>10.926</b>	<b>11.032</b>	<b>11.061</b>	<b>11.152</b>	<b>11.049</b>
< 20 jaar	2.598	2.655	2.699	2.822	2.907	2.924	2.995	2.984
in %	24,64%	24,81%	25,03%	25,83%	26,35%	26,44%	26,86%	27,01%
> 64 jaar	1.589	1.576	1.551	1.521	1.501	1.485	1.452	1.413
in %	15,07%	14,73%	14,39%	13,92%	13,61%	13,43%	13,02%	12,79%
inwoners 75 - 85 jaar	492	488	496	511	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
in %	4,67%	4,56%	4,60%	4,68%	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
<b>aantal woonruimten</b>	<b>4.631</b>	<b>4.628</b>	<b>4.628</b>	<b>4.620</b>	<b>4.627</b>	<b>4.623</b>	<b>4.610</b>	<b>4.587</b>
personen per woonruimte	2,28	2,31	2,33	2,36	2,38	2,39	2,42	2,41

#### **1.4 Ambtelijk apparaat**

In ons provinciaal verslag 2008 werd ten aanzien van het ambtelijk apparaat onder andere het volgende opgemerkt: *"In de begrotingsscan 2007 werd aandacht besteed aan de personeelsomvang van de gemeente. Geconcludeerd werd dat de personeelsomvang (per ultimo 2005) met 6,9 formatieplaatsen per 1.000 inwoners iets boven het gemiddelde lag. Aan de inzet van personeel van derden is in de begrotingsscan geen aandacht besteed. Een uitgebreid organisatieonderzoek is nodig om de verschillen per sector aan te kunnen geven, waarbij dan ook aandacht dient te worden besteed aan de mate van uitbesteding van taken en met de inzet van personeel van derden."*

In december 2008 werd door het college van burgemeester en wethouders besloten een extern bureau (Berenschot) een formatiescan te laten uitvoeren.

Hiernavolgend worden de belangrijkste conclusies uit het rapport samengevat.

## **Formatie**

De omvang van de formatie van de gemeente Loppersum is op hoofdlijnen volstrekt vergelijkbaar met die van de gemeenten in de referentiegroep. De totale formatie van de organisatie ligt slechts 1,3 fte boven het gemiddelde en verdeeld over vele functies. Voor uitvoerende taken zet Loppersum 0,7 fte minder formatie in. Ook de netto-omvang (de totale formatie minus de formatie voor uitvoerende taken) is nagenoeg gelijk aan het gemiddelde in de referentiegroep (afwijking +1,3 fte). Daarbij is geen rekening gehouden met afwijkingen ten opzichte van de referentiegemeenten (veel meer scholen en sportcomplexen, veel meer wegen, minder verleende vergunningen)

De nettoformatie bestaat grotendeels uit formatie voor staf en ondersteuning en formatie voor beleidstaken. Loppersum zet in totaal 30,4% van haar formatie in voor de staf en ondersteuning. Dit is vergelijkbaar met het gemiddelde van 31,6% uit de referentiegroep. Voor beleidstaken zet de gemeente Loppersum in totaal 23,8 fte in. Dit ligt slechts 0,17 fte boven het gemiddelde.

Uit het onderzoek blijkt dat de medewerkers van de gemeente Loppersum de beschikbare formatie als 'krap' ervaren. Het is de conclusie van het onderzoek dat dit gevoel niet wordt veroorzaakt door een daadwerkelijk tekort aan formatie. De omvang van de formatie staat over het geheel in verhouding tot de omvang van het takenpakket. Daar waar de formatie kleiner is dan gemiddeld wordt dit veelal gecompenseerd door inzet van andere functionarissen. Het is gebruikelijk dat in een gemeente van de omvang van Loppersum functiescheiding moeilijk is aan te brengen. Functionarissen hebben vaak meerdere taken en het is geen sinecure een eenduidige grens aan te brengen in dit werkpakket ten gunste van de indeling in dit formatieonderzoek. De ervaren werkdruk wordt naar het oordeel van Berenschot verklaard uit onderstaande conclusies met betrekking tot de kwaliteit.

Een aantal ontwikkelingen behoeft naar de toekomst gerichte aandacht. Het opheffen van de Regioraad per januari 2010 zal zowel kwantitatief als kwalitatief een extra beroep doen op de formatie van vooral VROM/Welzijn. Ook het opzetten van een Centrum voor Jeugd en Gezin, verdere WMO-beleidsontwikkelingen, het Provinciaal OmgevingsPlan (POP3) en een inhaalslag in nieuwbouw-, uitbreiding- en bestemmingsplannen doen een extra beroep op de capaciteit. Er zijn meerdere oplossingen denkbaar om deze ontwikkelingen het hoofd te bieden.

Waar het om nieuwe structurele taken gaat adviseert Berenschot om medewerkers tijdig bij te scholen en indien nodig formatie uit te breiden. Ook samenwerking met andere gemeenten kan een bijdrage leveren aan een oplossing. Wanneer het wegwerken van achterstanden binnen de huidige formatie niet lukt, adviseert Berenschot om hier tijdelijk op in te huren.

## **Kwaliteit**

In het onderzoek is het onderdeel kwaliteit expliciet betrokken. Uit de bevindingen blijkt dat het ook in de organisatie als aandachtspunt ervaren wordt. Dit heeft met een aantal aspecten te maken:

*Beleidskaders* In een gemeente met een relatief grote oppervlakte en relatief veel voorzieningen zijn heldere beleidskaders voor uitvoerende teams van groot belang. Het ontbreken van beleidskaders leidt tot ad-hoc werkzaamheden bij de meer uitvoerende functies. De opzet van beleidskaders waarin is rekening gehouden met een efficiënte taakuitvoering op uitvoerend niveau zorgt voor een meer krachtig stuurmiddel en meer overzicht. Door de opstelling van beleid- en beheerplannen over een breed front is door het college van burgemeester en wethouders op deze constatering gereageerd.

*Kennis en competenties* Opvallend is dat in diverse gesprekken met Berenschot is aangegeven dat de kennis en competenties van beleidsmedewerkers niet in alle gevallen toereikend is. De laatste jaren is er veel verloop geweest en is met name binnen BOR te weinig gebruik gemaakt van scholing. Het verloop is het gevolg van reorganisatie en afslanking per 1 januari 2006 en tijdelijke invulling van vacatures in verband met het samenwerkingsperspectief. Inmiddels is deze situatie hersteld en zijn alle permanente functies weer structureel ingevuld.

Uit het rapport blijkt dat de gemeente Loppersum relatief veel medewerkers heeft in de functieschalen 4 tot en met schaal 8. Dit ziet Berenschot vaker in gemeenten die een sterker accent leggen op uitvoering dan op beleid. Echter, de formatiebenchmark laat zien dat Loppersum ongeveer evenveel uitvoerende en beleidsformatie inzet als vergelijkbare gemeenten. Dit lijkt erop te duiden dat Loppersum haar taken met relatief lager gekwalificeerd personeel uitvoert dan gemiddeld. Gezien het

feit dat kwaliteit organisatiebreed als aandachtspunt naar voren komt, lijkt een investering in hoger gekwalificeerd personeel legitiem.

Binnen de totale formatieruimte en het totale loonkostenbudget heeft het college van burgemeester en wethouders inmiddels maatregelen getroffen om hoger gekwalificeerd personeel aan te trekken en te behouden.

Door structurele invulling van de controlfunctie is een kwaliteitsimpuls aan de planning en controlcyclus gegeven. De volgende stap is de verdere versterking van de financiële functie.

Samengevat moet worden geconcludeerd, dat er geen ruimte bestaat om verder op de formatie te besparen. In het saneringsplan is nog een beperkte besparing op de formatie opgenomen, met name op het management. In de managementletter 2009 spreekt Deloitte, op basis van de bevindingen van Berenschot dat de gemeente haar taken lijkt uit te voeren met relatief lager gekwalificeerd personeel, haar zorg uit over de besparing op de managementstructuur. Burgemeester en wethouders, evenals ons college, delen de zorg over verdere besparing op de formatie.

### 1.5 Regionale c.q. intergemeentelijke samenwerking

De gemeente heeft bestuurlijke en financiële belangen in achttien verbonden partijen waaronder gemeenschappelijke regelingen en vennootschappen. Deze verbonden partijen voeren beleid uit voor de gemeente Loppersum.

In de paragraaf Verbonden partijen van de begroting 2010 zijn de gemeenschappelijke regelingen, stichtingen, verenigingen en vennootschappen waarin de gemeente financieel en bestuurlijk participeert uitgebreid beschreven en weergegeven.

#### Deal-gemeenten stationeren 50 ambtenaren drie jaar in Delfzijl

De gemeenten Delfzijl, Eemshoek, Appingedam en Loppersum gaan vanaf 1 juli 2010 vijftig ambtenaren huisvesten in het pand van het voormalige arbeidsbureau in Delfzijl.

Het gaat om ambtenaren die belast zijn met de uitvoering van Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH). De beleidsambtenaren die bij deze materie betrokken zijn, blijven gestationeerd op de vier gemeentehuizen. Ook in de toekomst moeten burgers voor het aanvragen van bouwvergunningen en dergelijke dus aankloppen bij het loket van het eigen gemeentehuis.

VTH is de eerste gezamenlijke ambtelijke afdeling die de vier de zogenoemde deal-gemeenten met elkaar optuigen. Het is de bedoeling dat hierna de afdelingen belastingen-WOZ, personeelszaken, automatisering en inkoop volgen. De gemeenten maakten hierover vorig jaar al afspraken. Eerder werden de brandweerkorpsen ook al ondergebracht in één organisatie.

### 1.6 Grondexploitatie

Woningbouwplannen	Verwacht expl. resultaat (Eindwaarde)	Verwachte einddatum (31-12)
Hilmaarweg (2 <sup>e</sup> fase) Stedum	+ € 75.000	2017
Huizingerweg (Westeremden)	+ € 794.000	2017
Over de Wijmers (1 <sup>e</sup> fase) Loppersum	+ € 82.000	2014
Zuidrand (1 <sup>e</sup> fase) Middelstum	+ € 74.000	2014

#### *Toelichting*

De bovenstaande gegevens zijn afkomstig uit de meest recente exploitatieopzetten van begin 2009. In exploitatie zijn per 1-1-2009 de plannen Hilmaarweg (2<sup>e</sup> fase) in Stedum en Huizingerweg in Westeremden. Van beide plannen zijn eind 2008 de opzetten herzien

In voorbereiding zijn twee relatief grote plannen te weten "Over de Wijmers" (totale capaciteit 82 kavels) in Loppersum en Zuidrand (capaciteit 95 kavels) in Middelstum.

In 2007 hebben ten behoeve van het plan Zuidrand grondaankopen tot een totaal van € 910.000 plaatsgevonden. Ook zijn door de raad in 2007 voor beide plannen aanzienlijke kredieten voor plankosten beschikbaar gesteld (€ 265.000 voor Over de Wijmers en € 255.000 voor Zuidrand).

Met betrekking tot de eerste fase zijn voor beide plannen eind 2008 exploitatieopzetten door de raad vastgesteld.

### *Reservepositie*

De stand van de Reserve grondexploitatie bedraagt per 1-1-2010 € 542.000 (begrotingsbasis).

### **Conclusie**

Gezien de huidige situatie op de woningmarkt en de lange looptijd van de verschillende plannen, zijn de onzekerheden -en daarmee de risico's op vertraagde gronduitgifte- groot. De ontwikkeling van vooral de plannen Zuidrand, Over de Wijmers en Hilmaarweg 2<sup>e</sup> fase, zal daarom nauwlettend gevolgd moeten worden.

Voor een goed inzicht is een jaarlijkse herziening van de exploitatieopzetten gewenst.

De gemeente Loppersum actualiseert de exploitatieopzetten daarom jaarlijks.

## 2. Toetsing aan de formele voorschriften

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de algemene voorschriften waaraan moet worden voldaan om voor een aanvullende uitkering in aanmerking te komen.

Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste eigen inkomstenbronnen van de gemeente. Achtereenvolgens komen aan de orde het belastingpakket 2010 en de overige heffingen.

### 2.1. Algemene voorschriften

Artikel 12, lid 2 van de Financiële-verhoudingswet somt de voorwaarden op waaraan moet worden voldaan om voor een aanvullende uitkering in aanmerking te komen. De algemene middelen zullen aanmerkelijk en structureel tekort moeten schieten. Toetsing hiervan vindt plaats aan de hand van de begroting.

#### Begroting 2010 - meerjarenraming 2011 t/m 2014

De aanvraag is gebaseerd op de begroting 2010. Het tekort bedraagt € 3.576.833.

Ook meerjarig worden nog tekorten geraamd. De meerjarenraming van de gemeente Loppersum geeft voor de jaren 2011 t/m 2014 afgerond de volgende tekorten te zien.

<u>2011</u>	<b>€1.119.000</b>	<u>2012</u>	<b>€880.000</b>	<u>2013</u>	<b>€276.000</b>	<u>2014</u>	<b>€625.000</b>
-------------	-------------------	-------------	-----------------	-------------	-----------------	-------------	-----------------

Voor de berekening van de drempel "aanmerkelijk tekort" en de post voor onvoorziene uitgaven wordt volgens de regeling aanvullende uitkering gemeentefonds (artikel 23) uitgegaan van respectievelijk 2% en 0,6% van de som van de algemene uitkering, de belastingcapaciteit en de bedragen zoals bedoeld in artikel 6 van de invoeringswet Financiële-verhoudingswet (het betreft hier de (tijdelijke) verfijningen wijziging gemeentelijke herindeling, monumenten en rioleringen).

De drempel van het aanmerkelijke tekort bedraagt op basis van de berekening algemene uitkering over januari 2010 € 220.969. De norm voor onvoorziene uitgaven bedraagt € 66.291. In de begroting is een post voor onvoorziene uitgaven opgenomen van € 37.047 (structurele onvoorziene uitgaven € 10.672 ofwel het restant van 2009 en incidentele onvoorziene uitgaven € 26.375 ofwel per inwoner € 2,50 (bij de samenstelling van de begroting 2010 is uitgegaan van 10.550 inwoners)

### 2.2. Belastingpakket 2010.

Een van de vereisten om in aanmerking te komen voor aanvullende steun uit het gemeentefonds op grond van artikel 12 Fvw is dat de gemeente de eigen inkomsten op een redelijk peil heeft. Voor de eigen heffingen uit het belastingpakket dient men te voldoen aan het redelijk peil, zoals voorgeschreven door de beheerders van het gemeentefonds in de jaarlijkse mei- en de septembercirculaire. Het belastingpakket bestaat uit de onroerendezaakbelastingen (OZB), rioolrechten en de afvalstoffenheffing / reinigingsrechten.

Het percentage van de WOZ-waarde voor toelating tot artikel 12 Financiële-verhoudingswet (Fvw) bedraagt voor 2010 0,1164% (2009 0,1138%).

De toelatingseisen met betrekking tot de onderdelen riolering en reiniging blijven, onveranderd, 100% lastendekkend. Een eventuele onderdekking bij riolering en/of reiniging moet worden gecompenseerd door een hoger OZB-tarief. Uit de CBS-cijfers van de gemeentebegrotingen 2009 blijkt dat het rioolrecht 2009 met 6,5% is gestegen ten opzichte van 2008. Het minimumtarief rioolheffing 2010 komt daarmee uit op (afgerond) € 167 per aansluiting (2009 € 157).

Voor bestaande artikel 12-gemeenten is het niet toegestaan de OZB-opbrengst te verlagen.

#### Rioolrechten

In de begroting 2010 is € 1.743.751 aan (netto)investeringen op basis van het GRP, geraamd (zie investeringsplan 2010 in de begroting). De kapitaallasten (€ 124.948) worden berekend op basis van een rentepercentage van 5% en verschillende afschrijvingstermijn van 50, 30 en 15 jaar volgens de annuïteiten methode.

Bij het onderdeel riolering wordt uitgegaan van de brutokosten verminderd met de eventuele opbrengsten uit hoofde van de verfijning rioleringen en de overige opbrengsten ontleend aan de cluster rioleringen.

Voor het rioolrecht wordt in 2010 een minimumtarief gehanteerd van € 167 per aansluiting.

De lasten van de riolering kunnen als volgt worden berekend:

	2010	2009
functie 722.00	€ 961.181	€ 986.646
beschikking over reserve GRP	€ -	€ 15.496-
functie 722.10 kosten rioolrechten	€ 14.563	€ 13.779
functie 210.15 - straatreiniging:		
aandeel vegen wegen 50%	€ 10.050	€ 10.000
aandeel afvoer veegafval 50%	€ 5.025	€ 5.000
kolkenzuigen	€ 15.000	€ 10.465
afvoer slib	€ 2.789	€ 2.775
tijdelijke maatstaf riolering (onderdeel AU)	€ 51.567-	€ 95.432-
netto lasten	€ 957.042	€ 917.737
opbrengst rioolrechten	€ 1.136.012	€ 1.042.180
overdekking	€ 178.971	€ 124.443
overdekking in %	<u>18,7%</u>	<u>13,6%</u>
aantal rioolaansluitingen	4.343	4.211
opbrengst per aansluiting	€ 262	€ 247
minimum bedrag is	€ 167	€ 157
tarief per aansluiting	€ 257,05	€ 244,55

### Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten

De geraamde lasten voor het onderdeel afvalverwijdering en –verwerking bedragen € 1.054.431. De exploitatie van dit onderdeel is kostendekkend. Het tarief voor een meerpersoonshuishouden bedraagt in 2010 € 275,15 per jaar (2009 € 284,80).

	2010	2009
functie 721:		
perceptiekosten e.d.	€ 17.479	€ 16.561
huishoudelijk afval	€ 973.650	€ 950.060
gescheiden afvalinzameling	€ 63.302	€ 84.576
	€ 1.054.431	€ 1.051.197
opbrengst afvalstoffenheffing/rein. rechten	€ 1.214.651	€ 1.217.893
overdekking	€ 160.220	€ 166.696

### Onroerendezaakbelastingen

De gemeente maakt gebruik van de mogelijkheid van tariefdifferentiatie tussen woningen en bedrijven (niet woningen).

In de vergadering van 1 februari 2010 zijn de tarieven voor 2010 voor eigenaren van woningen vastgesteld op **0,1206%** (2009 0,1170% en de tarieven voor eigenaren respectievelijk gebruikers van niet woningen op 0,1616% (2009 0,1587%) respectievelijk 0,1218% (2009 0,1215%). Het gewogen gemiddelde tarief is vervolgens berekend op **0,1275741%** terwijl het normtarief **0,1164%** bedraagt.

Indien de uitkomst van de berekening hoger is dan 0,1164% (de toelatingseis voor 2010) dan voldoet een gemeente aan dit onderdeel voor toelating. Hierbij wordt uitgegaan van de veronderstelling dat bij de riolering én de reiniging sprake is van 100% lastendekkendheid.

Een eventuele onderdekking bij de reiniging en/of riolering moet worden gecompenseerd door een daarmee overeenkomende verhoging van het (gemiddelde) percentage WOZ-waarde.

Voor de berekening van het gemiddelde percentage WOZ-waarde voor de toelating tot artikel 12 wordt uitgegaan van de WOZ-gegevens per 1 januari van het jaar waarop de aanvraag betrekking heeft.

### Recapitulatie

Het in vorenstaande tabel berekende "gewogen gemiddeld tarief " in de gemeente Loppersum bedraagt 0,1275741%. Door de beheerders van het gemeentefonds wordt voor het onderdeel OZB van het redelijk peil een normtarief als referentie gehanteerd van 0,1164%. De gemeente Loppersum voldoet op dit onderdeel aan de voorwaarden.

Omdat de rioolrechten en de afvalstoffen en reinigingsrechten voldoen aan de voorwaarde van 100% kostendekkendheid kan geconcludeerd worden dat de gemeente Loppersum ten aanzien van het redelijk peil eigen heffingen voldoet aan de toelatingseis van artikel 12.

Doordat de lasten van de rioolrechten en de afvalstoffen en reinigingsrechten exclusief BTW zijn geraamd ontstaat een overdekking.

### **2.3 Conclusie:**

- De begroting 2010 is voor de wettelijke termijn van 15 november 2009 vastgesteld.
- Zowel de begroting 2010 als de meerjarenraming 2011-2013 is niet sluitend.
- De eigen inkomsten van OZB, rioolrechten en afvalstoffenheffing/reinigingsrechten bedragen meer dan voorgeschreven is.
- De gemeente voldoet aan de toelatingseis voor artikel 12.

### 3. Beschrijving en analyse financiële positie: jaarrekening en begroting

#### 3.1 Rekeningresultaat 2008

In onze vorige verslagen zijn de rekeningresultaten 2004 tot en met 2007 globaal geanalyseerd.

Jaar	Rekeningresultaat
2004	+ € 109.000
2005	+ € 868.000
2006	+ € 867.000
2007	+ € 867.000

#### Rekening 2008

De jaarrekening 2008, door de raad vastgesteld op 22 juni 2009, sloot met een voordelig saldo van € 1.094.286.

De jaarrekening was voorzien van een goedkeurende accountantsverklaring voor zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid.

Het voordelig resultaat is vooral het resultaat van incidentele opbrengsten welke in 2008 zijn verantwoord. Het betreft ondermeer de verkoop van twee gemeentelijke eigendommen (gebouwen) en een eenmalige uitkering van Essent/Edon. Ook zijn een aantal geplande projecten niet in 2008 uitgevoerd en uitgesteld naar 2009.

In de jaarrekening 2008 is ook de aanvullende bijdrage 2008 uit het gemeentefonds in het kader van de artikel 12-procedure verantwoord. In structurele zin is dan ook sprake van een nadelig rekeningresultaat.

De bestemming van het rekeningresultaat is als volgt:

toevoegen aan de bestemmingsreserve restantkredieten vorig dienstjaar	€ 482.542
toevoegen aan de bestemmingsreserve Centrumplan Loppersum	- 540.000
toevoegen aan de Algemene Reserve	- 71.744
<b>totaal</b>	<b>€ 1.094.286</b>

Globale verklaring van het resultaat (x € 1.000):

programma	realisatie 2008			begr. 2008 saldo	afwijking begr./rek.
	lasten	batens	saldo		
1 Algemeen bestuur en gem. organisatie	€ 2.451	€ 165	€ 2.286	€ 2.209	€ 77-
2 Volkshuisvesing en Ruimt. Ordening	€ 2.449	€ 2.585	€ 136-	€ 672	€ 807
3 Economische zaken en werkgelegenheid	€ 2.108	€ 1.906	€ 202	€ 255	€ 53
4 Openbare werken: groen en grijs	€ 2.470	€ 0	€ 2.470	€ 2.476	€ 6
5 Openbare orde en veiligheid	€ 790	€ 91	€ 699	€ 705	€ 6
6 Verkeer en vervoer, bereikbaarheid	€ 119	€ -	€ 119	€ 126	€ 7
7 Onderwijs	€ 1.071	€ 26	€ 1.046	€ 1.015	€ 31-
8 Sport en ontspanning	€ 874	€ 43	€ 831	€ 838	€ 7
9 Kunst, cultuur en monumenten	€ 262	€ 2	€ 264	€ 263	€ 1-
10 Recreatie en toerisme	€ 190	€ 2	€ 188	€ 192	€ 3
11 Soc. voorz. en lokaal soc. beleid	€ 6.318	€ 3.655	€ 2.663	€ 2.705	€ 42
12 Volksgezondheid	€ 781	€ 300	€ 480	€ 463	€ 17-
13 Milieu	€ 2.390	€ 2.153	€ 237	€ 515	€ 278
14 Welzijn	€ 501	€ 41	€ 460	€ 452	€ 8-
<b>Subtotaal programma's</b>	<b>€ 22.774</b>	<b>€ 10.965</b>	<b>€ 11.810</b>	<b>€ 12.884</b>	<b>€ 1.075</b>
Onvoorziene uitgaven	€ -	€ -	€ -	€ 177	€ 177
Algemene dekkingsmiddelen	€ 1.240	€ 14.149	€ 12.909-	€ 12.733-	€ 176
<b>Saldo voor resultaatbestemming</b>	<b>€ 24.015</b>	<b>€ 25.114</b>	<b>€ 1.099-</b>	<b>€ 329</b>	<b>€ 1.428</b>
Mutaties reserves	€ 912	€ 907	€ 5	€ 392-	€ 396-
<b>Saldo na resultaatbestemming</b>	<b>€ 24.926</b>	<b>€ 26.021</b>	<b>€ 1.095-</b>	<b>€ 63-</b>	<b>€ 1.032</b>

De bovenstaande verschillen zijn in de jaarrekening per programma nader toegelicht en gespecificeerd.



Enkele grotere verschillen betreffen:

(globale) analyse programma 1 - bestuur en dienstverlening:

hogere doorbelasting vanuit KP huisvesting aan raad+commissies en college B&W	€ 82.000
uitvoering ELO-project vertraagd daardoor lagere lasten	€ 44.000-
lagere baten door minder legesinkomsten	€ 24.000
	<u>€ 62.000</u>

(globale) analyse programma 2 - volkshuisvesting en ruimtelijke ordening:

Verkoop twee gemeentelijke eigendommen € 750.000, uitstel actualisatie bestemmingsplannen € 160.000, lagere kosten automatisering RO € 35.000

(globale) analyse programma 11 - sociale voorzieningen en lokaal sociaal beleid:

hogere kosten WMO (huishoudelijke hulp en gehandicapten)	€ 38.000
lagere lasten minima als gevolg van minder gebruik minimabeleid	€ 20.000-
lagere lasten voorlopig verblijfsgerechtigden (alle WVT-ers status ontvangen)	€ 28.000-
lagere lasten voor inburgering	€ 35.000-
	<u>€ 45.000-</u>

programma 13 - milieu

Voornamelijk ontstaan door € 225.000 minder kosten riolering (onderhoud en kap. lasten), lagere kosten voor software en bodemverontreiniging.

specificatie algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien:

	<u>begr. 2008</u>	<u>rek. 2008</u>	<u>verschil</u>
lokale heffingen	€ 1.147.351	€ 963.344	€ 184.007-
algemene uitkering	€ 11.379.699	€ 11.451.149	€ 71.450
dividend en rente	€ 715.704	€ 1.174.908	€ 459.204
saldo financieringsfunctie	€ 1.296-	€ 34.584	€ 35.880
btw-compensatiefonds	€ -	€ 59.278	€ 59.278
stelposten	€ 296.790	€ -	€ 296.790-
saldi kostenplaatsen	€ 805.547-	€ 774.417-	€ 31.130
	<u>€ 12.732.701</u>	<u>€ 12.908.846</u>	<u>€ 176.145</u>
onvoorzien	€ 177.465-	€ -	€ 177.465
	<u>€ 12.555.236</u>	<u>€ 12.908.846</u>	<u>€ 353.610</u>

- algemene uitkering: inclusief de aanvullende bijdrage art. 12
- dividend en rente: € 395.605 Essent/Edon, € 66.842 meer bespaarde rente
- saldi kostenplaatsen: dit betreffen vooral personeelskosten

Hoewel een positief rekeningresultaat kon worden gepresenteerd merken wij al op dat in structurele zin sprake is van een nadelig rekeningresultaat.

Dit is als volgt toe te lichten.

In de rekening is een overzicht van incidentele lasten en baten opgenomen (blz. 108 e.v.). Hieruit blijkt dat € 311.006 aan incidentele lasten en € 1.143.845 aan incidentele baten werd verantwoord.

In de algemene uitkering is een bedrag ad € 1.116.308 als aanvullende uitkering (artikel 12) verantwoord.

Een bedrag ad € 482.542 werd toegevoegd aan de bestemmingsreserve restantkredieten vorig dienstjaar omdat een aantal projecten later van start zijn gegaan dan eerst was gepland en omdat in 2008 verplichtingen waren aangegaan die in 2008 nog niet tot daadwerkelijke afrekening hebben geleid.

Ons college besloot de jaarrekening 2008 voor kennisgeving aan te nemen.

### 3.2 Reserves en voorzieningen

In de begrotingsscan Loppersum 2007 is kort ingegaan op de reserves en voorzieningen. Vooral aan het weerstandsvermogen en weerstandscapaciteit werd aandacht besteed.

Als aanbeveling werd in de scan vermeld dat een onderzoek naar de minimaal benodigde weerstandscapaciteit op basis van een inventarisatie gewenst is. Daarbij dienen waar mogelijk de risico's gekwantificeerd te worden; de weerstandscapaciteit dient daar op afgestemd te worden.

Medio 2009 heeft Deloitte Accountants een onderzoek uitgevoerd met betrekking tot financiële risico's en de beschouwing van het weerstandsvermogen van de gemeente Loppersum.

Uit het onderzoek blijkt dat de belangrijkste financiële risico's met betrekking tot de volgende deelgebieden zijn geïnterpreteerd:

*(zie ook de rapportage financiële risico's en beschouwing weerstandsvermogen Deloitte Accountants d.d. 5 november 2009 kenmerk 3100102325-2501-MP/ma)*

- Kapitaalgoederen
- Grondexploitaties
- Verbonden partijen
- Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO)
- Financieel beleid en beheer
- Bedrijfsvoering
- Projecten en nieuw beleid

Enkele belangrijke bevindingen zijn:

Als onderdeel van de artikel 12-procedure worden de risico's met betrekking tot kapitaalgoederen gedurende de artikel 12-periode geminimaliseerd. De gemeente ontvangt voor het wegwerken van een deel van het achterstallig onderhoud en voor het aanpassen van de reguliere onderhoudsbudgetten een financiële bijdrage van het rijk. Na de artikel 12-periode zullen de onderhoudsbudgetten een minimum niveau moeten betreffen zodat het opnieuw ontstaan van achterstallig onderhoud wordt voorkomen (zie ook onderdeel 3.3. beheerplannen).

Met betrekking tot de risico's op grondexploitatie wordt verwezen naar onderdeel 1.2 grondexploitatie. Globaal komt de conclusie van Deloitte overeen met het gestelde in onderdeel 1.2.

Met betrekking tot de verbonden partijen wordt door Deloitte opgemerkt dat het op afstand zetten van taken in gemeenschappelijke regelingen een bewuste strategie van de gemeente is. Deze strategie brengt wel het risico met zich mee dat de gemeente grip verliest op de inhoudelijke en beheersmatige aspecten (waaronder de kosten) van de betreffende beleidsterreinen, omdat deze nu eenmaal buiten de directe invloedssfeer van de gemeente vallen. Een ander financieel effect van de deelname aan gemeenschappelijke regelingen is dat de afbouw van overheadkosten geen gelijke tred houdt met de afbouw van de in eigen beheer uitgevoerde taken.

Het financiële belang van gemeenschappelijke regelingen in de begroting van de gemeente is aanmerkelijk en neemt jaarlijks toe. In de begroting 2006 bedroeg de bijdrage in de exploitatie aan gemeenschappelijke regelingen € 2,6 miljoen. In 2009 is deze ten opzichte van 2006 met 16% gegroeid tot € 3,0 miljoen (14% van de totale begroting).

Het jaarrekeningresultaat wordt jaarlijks beïnvloed door de totale bijdrage aan de gemeenschappelijke regelingen. In 2007 bleef er ten opzichte van de primitieve begroting een bedrag van € 118.000 over. In 2008 geeft dezelfde vergelijking een tekort te zien van € 28.000. Op het niveau van individuele gemeenschappelijke regelingen komen in deze twee jaren verschillen voor die variëren van 18% voordeel tot 24% nadeel ten opzichte van de primitieve begroting.

De inwerkingtreding van de WMO in 2007 heeft de financiële risico's van de gemeente uitgebreid. In belangrijke mate wordt dit risico bepaald door het open einde karakter van de budgetten. De gehandicaptenvoorzieningen en de huishoudelijke verzorging zijn hierin dominant.

Over 2007 en 2008 is gemiddeld € 1,5 miljoen per jaar besteed aan deze WMO-taken. Ten opzichte van de primitieve begroting zijn de budgetten in deze jaren gemiddeld met € 220.000 overschreden (€ 382.000 in 2007 en € 59.000 in 2008). Daarbij maakt Deloitte de kanttekening dat de overschrijding over 2007 mede verband houdt met het feit dat dit het eerste jaar van de WMO was.

Als specifieke risico's met betrekking tot financieel beleid en beheer worden genoemd, omvangrijke schommelingen algemene uitkering gemeentefonds (concreet: septembercirculaire 2008 versus meicirculaire 2009). Deloitte berekende dat over de periode 2009-2014 de gemeente in totaal ongeveer € 1,85 miljoen minder algemene uitkering ontvangt dan bij de begroting 2009 was voorzien. Ook worden risico's genoemd ten aanzien van verstrekte en gewaarborgde, gegarandeerde en opgenomen geldleningen, rente(kosten) ontwikkelingen en debiteuren.

De bedrijfsvoering is een belangrijk risicogebied. Vooral ten aanzien van de formatie in kwalitatieve zin heeft men moeite alle posities voldoende in te vullen. Dit wordt als een risico gezien omdat de gemeente de komende jaren keuzes moet maken en financieel orde op zaken moet stellen. Na de artikel 12-periode moet men in financiële (en organisatorische zin) weer op eigen benen staan. De gemeente is bij het aannemen van personeel terughoudender geworden. Kwaliteit gaat voor kwantiteit omdat in het verleden als gevolg van het vervroegd afscheid nemen van personeel de begroting nog tot 2014 daarmee nog wordt belast.

Een bijkomend verschijnsel is het noodzakelijkerwijs inhuren van extern personeel (ziektevervanging en kwalitatieve redenen). Deloitte becijferde dat het over de periode 2005-2008 gemiddeld € 587.000 per jaar betreft, waardoor de personele budgetten werden overschreden, daarom een concreet financieel risico in de begroting. Dit hoge bedrag is mede ontstaan doordat, vooruitlopend op meer samenwerking in DEAL-verband, vacatures niet werden ingevuld maar tijdelijk door extern personeel werd ingevuld.

Met ingang van 2010 is een budget voor compensatie ziekteverzuim van € 200.000 (5% van de loonsom) opgenomen waardoor het risico voor een deel is afgedekt.

Projectmatig werken, waarbij wordt gestuurd op geld, projectorganisatie, kwaliteit van het eindresultaat, informatievoorziening en planning, draagt bij aan het beheersen van de risico's.

Een gedegen risicoanalyse en het treffen van passende beheersmaatregelen vormt dan ook een belangrijk onderdeel van projectmanagement.

Bij gemeenten zijn veel activiteiten vanwege hun aard geschikt voor een projectmatige aanpak. De realisatie van infrastructuur en onroerend goed in de openbare ruimte en de implementatie van software, procedures wet- en regelgeving en nieuwe beleidsprogramma's zijn allemaal aan te merken als project, met de bijbehorende (financiële) risico's.

Concrete projecten zijn op dit moment de digitalisering van een belangrijk deel van de gemeentelijke processen in het kader van ELO (o.a. WABO en BAG) en de sanering van woningen ten gunste van appartementen. Het plan van de gemeente om bestaande woningen te saneren ten gunste van appartementen vindt zijn oorsprong tegen de achtergrond van de verwachte vergrijzing en krimp van de bevolking. Het is echter vooralsnog onzeker of de benodigde woningen voor sanering beschikbaar komen en welke financiële impact het project zal hebben.

Deloitte heeft vervolgens een berekening gemaakt van het gewenste weerstandsvermogen (op basis van een zogenaamd scenariomodel<sup>1</sup>).

De benodigde weerstandscapaciteit is op grond van de risico's zoals door Deloitte beschreven te bepalen op afgerond € 828.000.

Het totaalbedrag van de benodigde weerstandscapaciteit komt daarmee op ruim € 0,8 miljoen, wat ruim € 0,5 miljoen boven het beschikbare weerstandsvermogen ligt.

#### Weerstandsvermogen 2010

Benodigde weerstandscapaciteit (risico's)	€ 828.000	
Beschikbare weerstandscapaciteit		
* onvoorzien (structureel/incidenteel	€ 37.000	
* vrij aanwendbaar deel Algemene Reserve <sup>2</sup>	- 263.500	- 300.500
Weerstandsvermogen (negatief)	€ 527.500	

Naar onze mening dient het negatieve weerstandsvermogen de komende tijd te worden aangevuld.

<sup>1</sup> elementen scenariomodel: risicogebied / financieel risico / grondslag / huidige beheersmaatregelen / bedrag / afname beheersing 0%,25%,50%,75%,100%.

<sup>2</sup> artikel 12-norm volgens "artikel 12-rapport Loppersum 2009"

### nota reserves en voorzieningen

Door de afdeling financiën van de gemeente Loppersum is een nieuwe, geactualiseerde, nota reserves en voorzieningen samengesteld. Het is de bedoeling deze nota in de raadsvergadering van maart 2010 te behandelen.

Bij de samenstelling van het "Artikel 12-rapport Loppersum 2010" zal op deze nota nader worden ingegaan.

### Verloop reserves en voorzieningen vanaf 2006 tot 2011

Als bijlage bij dit rapport is een gedetailleerd overzicht van de stand van de reserves en voorzieningen over de periode 1-1-2006 tot 1-1-2011 opgenomen. Het betreft een bijgewerkt overzicht tot en met de jaarrekening 2008, begroting 2010 en raadsbesluiten tot en met 14 december 2009.

Uit het overzicht blijkt op hoofdlijnen het verloop van de diverse reserves en voorzieningen.

### *Algemene reserve*

Ten aanzien van de algemene reserve wordt onderstaande specificatie gegeven van het verloop:

<b>saldo 1-1-2007 (na verdeling resultaat rekening 2006)</b>	<b>€ 1.549.123</b>
<i>vermeerderingen:</i>	
1e Turap 2007	€ 653.105
<i>verminderingen:</i>	
ELO-Grunn (functie 980)	€ 74.031
Sluitend maken van de begroting 2007	€ 111.005
Extra bijdrage aan stichting Peuterspeelzaalwerk	€ 20.000
Fietsproject - inlveren uren	€ 1.024
2e Turap 2007	<u>€ 166.387</u>
<i>totaal verminderingen:</i>	<u>€ 372.447</u>
<b>saldo 1-1-2008</b>	<b>€ 1.829.781</b>
<i>correcties: (verminderingen)</i>	
Regeling inburgering	€ 24.832
BOS-project	<u>€ 5.463</u>
	<u>€ 30.295</u>
<b>saldo 1-1-2008 (na correcties)</b>	<b>€ 1.799.486</b>
<i>vermeerderingen:</i>	
2e Turap 2008	€ 1.454
<i>verminderingen:</i>	
Fietsproject - inlveren uren	€ 4.746
PC-privéproject - inlveren uren	€ 684
ELO-Grunn	<u>€ 75.969</u>
	<u>€ 81.399</u>
<b>saldo 1-1-2009 (cf. rekening 2008)</b>	<b>€ 1.719.541</b>
<i>vermeerderingen:</i>	
Verdeling resultaat rek 2008	€ 71.744
<i>verminderingen:</i>	
inbreng deel vrij aanwendbare reserves (i.h.k. van art. 12)	<u>€ 1.456.015</u>
<b>saldo 1-1-2010 (raming)</b>	<b>€ 335.270</b>

### **3.3 Beheerplannen**

In de begroting 2008 zijn indicatieve ramingen opgenomen voor achterstallig onderhoud om een zo reëel mogelijk financieel beeld te geven van het achterstallig onderhoud. Het betrof echter indicatieve ramingen waaraan nog geen recente beheerplannen aan ten grondslag lagen.

In 2008 is een begin gemaakt met de samenstelling van de beheerplannen. In 2009 is de samenstelling van de beheerplannen grotendeels afgewerkt. Hiernavolgend een actueel overzicht.

<b>beheerplan</b>	<b>stand van zaken</b>
wegen	gereed
gebouwen	gereed
bruggen	gereed
kunstwerken, monumenten	gereed
openbaar groen	gereed

openbare verlichting	gereed
rioolbeheer GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan 2009 t/m 2012, Verbreed GRP voor Loppersum; vaststelling heeft plaatsgevonden in de raadsvergadering van 1 februari 2010
begraafplaatsen	is betrokken bij beheerplan groen
speeltoestellen	gereed
recreatieve paden	gereed
havens, baggeren en beschoeiingen	voorjaar 2010 gereed
sportfaciliteiten (complexen)	nagenoeg gereed

Ten aanzien van de beheerplannen besloot de raad op 12 oktober 2009:

- De beheerplannen wegen, bruggen, gebouwen, kunstwerken, recreatieve paden, groen, speeltoestellen en openbare verlichting vast te stellen en de financiële gevolgen in de begroting 2009, 2010 en de meerjarenraming te verwerken.
- Voor elk beheerplan een voorziening te treffen waar overschotten aan worden toegevoegd en tekorten aan worden onttrokken.
- De saldi van de reserves onderhoud sporthal en nieuw bestuurscentrum vrij te laten vallen en toe te voegen aan de voorziening onderhoud gebouwen.
- Een saneringstaakstelling vast te stellen die vanaf 2012 structureel € 400.000 oplevert.
- Akkoord te gaan met het opstellen van beleid- en uitwerkingsplannen op de diverse terreinen, welke nog ter goedkeuring worden voorgelegd aan de raad.

Naast deze beheerplannen wordt momenteel nog gewerkt aan de beheerplannen sportcomplexen en havens, baggeren en beschoeiingen. Het beheerplan sportcomplexen en het GRP+ verkeren al in een gevorderd stadium.

### 3.4 Begrotingen 2009 en 2010

#### Begroting 2009

Begrotingsjaar is inmiddels afgesloten en gewerkt wordt aan de samenstelling van de jaarrekening 2009.

In ons vorige verslag zijn wij ingegaan op de totstandkoming van de begroting 2009.

Vervolgens is de inspecteur in zijn "Artikel 12-rapport Loppersum 2009" ingegaan op de ontwikkelingen in 2009 met betrekking tot de begroting. Het relevante tekort 2009 is bepaald en aan de beheerders van het gemeentefonds is een voorstel gedaan om aan de gemeente Loppersum een aanvullende uitkering uit het gemeentefonds te verstrekken van € 2.627.477. Definitieve besluitvorming hierover door de beheerders van het gemeentefonds wordt uiterlijk 1 juni 2010 verwacht.

De berekening van het relevante tekort 2009 is globaal als volgt weer te geven (voor een specificatie en nadere toelichting wordt verwezen naar pag. 28-35 van het "artikel 12-rapport Loppersum 2009" van BZK):

gepresenteerd tekort 2009 (primitieve begroting)	€ 794.363
achterstallig onderhoud kapitaalgoederen	- 2.343.181
problematiek immateriële activa	- 594.682
bijstellingen begroting 2009 o.b.v. 1 <sup>e</sup> en 2 <sup>e</sup> tussenrapportage	- 205.266
frictiekosten artikel 12	- 146.000
aanvaardbaar tekort 2009	€ 4.083.492
inbreng vrij aanwensbare reserves (totale AR minus buffer)	- 1.456.015
relevant tekort 2009	€ 2.627.477

#### Saneringsplan

De beheerders van het gemeentefonds besloten naar aanleiding van het verzoek van de gemeente Loppersum om voor het jaar 2008 in aanmerking te komen voor een aanvullende uitkering uit het gemeentefonds deze te verstrekken en verbonden hieraan het bijzondere voorschrift tot het opstellen van een saneringsbegroting 2010-2014, waarvan uiterlijk het jaar 2014 reëel (dus zonder aanvullende steun) sluitend is (beschikking d.d. 11 mei 2009, kenmerk 2009-0000253704).

Omdat eind 2008 in het voorstel van de inspecteur van de programmadirectie krachtig Bestuur dit bijzondere voorschrift al was aangegeven, werd door de gemeente begin 2009 begonnen met de samenstelling van een saneringsplan. Op 9 februari 2009 stelde de raad de "Procedure totstandkoming Saneringsbegroting 2010 – 2014" vast.

Ambtelijke werkgroep.

Onder voorzitterschap van de wethouder Financiën functioneerde een breed opgezette ambtelijke werkgroep. Hierin werden voorstellen voorbereid t.b.v. de saneringscommissie. De voorstellen vanuit de werkgroep werden via het college (en daardoor onder de verantwoordelijkheid van het college) aan de saneringscommissie voorgelegd.

Taken van de saneringscommissie:

- o Het doen van voorstellen voor maatregelen om te komen tot een sluitende saneringsbegroting per 2014. De saneringscommissie brengt voorstellen uit aan het college. Het college doet aan de hand daarvan op de gebruikelijke wijze voorstellen aan de Raad.
- o Het (laten) uitvoeren van nadere onderzoeken t.b.v. de totstandkoming van de saneringsbegroting (met name uit te voeren door de ambtelijke werkgroep).

De werkzaamheden van de ambtelijke werkgroep resulteerden in een "saneringsplan in het kader van artikel 12". De raad van de gemeente Loppersum stelde dit saneringsplan op 21 september 2009 vast. Het saneringsplan is als bijlage III in dit verslag opgenomen.

Uit een hoofdelijke stemming bleek dat 10 raadsleden (van de fracties van de PvdA, het CDA en de ChristenUnie) voor stemmen en 5 raadsleden (van de fracties van GroenLinks, GemeenteBelangen en de VVD) tegen.

Het saneringsplan bevat concrete aanbevelingen om ombuigingen, bezuinigingen e.d. te bewerkstelligen van in totaal € 1,1 miljoen (te realiseren in 2014).

De implementatie van het plan zal vanaf 2010 plaatsvinden. Tijdens de artikel 12-procedure 2010 zullen wij de in gang gezette ontwikkelingen nauw volgen.

In het artikel 12-rapport Loppersum 2009 merkt de inspecteur op dat met de vaststelling van het saneringsplan als resultante van een intensief keuzeprocess, de gemeente heeft voldaan aan het bijzondere voorschrift voor het jaar 2008.

Als gevolg echter van de uitkomsten van de meicirculaire 2009 resteert in 2014 nog een tekort. In de meicirculaire 2009 zijn namelijk de afspraken verwerkt die het rijk, de gemeenten, de provincies en de waterschappen op 1 april 2009 hebben gemaakt in een bestuurlijk overleg financiële verhoudingen.

Voor de beoordeling of de gemeente aan het bijzonder voorschrift heeft voldaan, stelt de inspecteur in zijn rapport 2009 voor de financiële gevolgen (voorlopig) buiten haken te plaatsen. Zonder de nadelige effecten van de meicirculaire is naar de mening van de inspecteur dan ook voldaan aan het bijzondere voorschrift.

Tijdens de artikel 12-procedure 2010 zal in gezamenlijk overleg tussen BZK, provincie en gemeente nader op deze problematiek worden ingegaan.

Wellicht is het in dit verband raadzaam de artikel 12-periode met een jaar te verlengen.

#### Begroting 2010

De begroting 2010 werd door de raad vastgesteld op 9 november 2009. De begroting 2010 sluit met een tekort van € 3.576.833. Het grote verschil in tekort ten opzichte van de (primitieve) begroting 2009 (€ 794.363 tekort) is onder andere te verklaren omdat een bedrag ad € 2,4 miljoen als lasten is geraamd voor achterstallig onderhoud van kapitaalgoederen (zie ook overzicht geraamde incidentele baten en lasten op pag. 92/93 van de programmabegroting 2010). Aan de batenkant is nog geen rekening gehouden met een aanvullende bijdrage 2010 (artikel 12 Fvw).

Vergelijking tussen primitieve begroting 2009 en de primitieve begroting 2010 geeft het volgende beeld ( $x \in 1.000$ ):

programma	begroting 2009			begroting 2010			afwijking 2009-2010	
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	abs.	rel.
1 Algemeen bestuur en gem. organisatie	2.612	157	2.455	2.692	178	2.514	59	2,4%
2 Volkshuisvesing en Ruimt. Ordening	965	342	623	1.054	402	652	29	4,7%
3 Economische zaken en werkgelegenheid	2.067	1.857	210	2.119	1.900	219	9	4,4%
4 Openbare werken: groen en grijs	2.478	-	2.478	4.963	0	4.962	2.484	100,3%
5 Openbare orde en veiligheid	776	46	730	921	62	859	129	17,6%
6 Verkeer en vervoer, bereikbaarheid	111	-	111	106	-	106	5-	-4,1%
7 Onderwijs	1.144	12	1.132	1.006	14	992	140-	-12,4%
8 Sport en ontspanning	677	46	631	739	48	692	61	9,6%
9 Kunst, cultuur en monumenten	275	-	275	282	-	282	7	2,4%
10 Recreatie en toerisme	201	1	200	225	1	224	24	11,8%
11 Soc. voorz. en lokaal soc. beleid	4.991	2.230	2.761	6.494	3.594	2.900	139	5,0%
12 Volksgezondheid	762	262	500	802	278	524	24	4,8%
13 Milieu	2.629	2.276	353	2.598	2.360	237	116-	-32,8%
14 Welzijn	535	36	499	503	31	472	27-	-5,4%
<b>Subtotaal programma's</b>	<b>20.225</b>	<b>7.265</b>	<b>12.962</b>	<b>24.503</b>	<b>8.869</b>	<b>15.634</b>	<b>2.672</b>	<b>20,6%</b>
Onvoorzene uitgaven	269	-	269	240	-	240	29-	-10,8%
Algemene dekkingsmiddelen	869	13.233	12.364-	1.006	13.302	12.296-	68	-0,6%
<b>Saldo voor resultaatbestemming</b>	<b>21.363</b>	<b>20.498</b>	<b>865</b>	<b>25.749</b>	<b>22.170</b>	<b>3.579</b>	<b>2.714</b>	<b>313,7%</b>
Mutatie reserves	246	317	71-	420	422	2-	69	-97,3%
<b>Saldo na resultaatbestemming</b>	<b>21.609</b>	<b>20.815</b>	<b>794</b>	<b>26.170</b>	<b>22.593</b>	<b>3.577</b>	<b>2.783</b>	<b>350,5%</b>

In de begroting zijn de verschillen per programma tussen 2009 en 2010 toegelicht en geanalyseerd. Hiernavolgend worden globaal de verschillen (> € 10.000) weergegeven.

De per saldo hogere kosten ad € 59.000 op programma 1 zijn veroorzaakt door € 80.000 hoger geraamde kosten zoals advertentiekosten (aangepast aan werkelijke bedragen) en kosten voor gemeenteraadsverkiezingen. Ook worden in 2010 hogere legesopbrengsten ad € 21.000 verwacht.

De per saldo hogere kosten ad € 29.000 op programma 2 zijn vooral het gevolg van kosten die gemaakt moeten worden voor de uitvoering van het Pact van de regio.

Zoals al werd opgemerkt zijn de kosten van achterstallig onderhoud op basis van opgestelde beheerplannen op programma 4 in de begroting 2010 weergegeven. In 3.3 - beheerplannen is deze problematiek weergegeven.

De hogere lasten ad € 2.484.000 zijn als volgt te specificeren:

raming achterstallig onderhoud wegen	€ 2.214.000
extra kosten regulier onderhoud wegen	- 136.000
extra kosten regulier onderhoud bruggen	- 115.000
kapitaallasten vervanging bruggen	- 195.000
extra kosten regulier onderhoud openbare verlichting	- 10.000
lagere kapitaallasten a.g.v. eenmalig afboeken activa	- 186.000 -/-
<b>totaal</b>	<b>€ 2.484.000</b>

Medio december 2009 / januari 2010 zijn geactualiseerde gegevens betreffende enkele beheerplannen ontvangen zodat deze ramingen nog (marginaal) dienen te worden bijgesteld.

De per saldo hogere kosten op programma 5, € 129.000, zijn het gevolg van hogere kosten voor de brandweer (€ 62.000 wegens opleidingskosten, salariskosten, bijdrage BRN, aanschaf apparatuur), een hogere gemeentelijke bijdrage aan de GR HVD (€ 21.000) evenals hogere baten (bijdrage ISD voor stadswacht en meer legesinkomsten).

De lagere lasten op programma 7 zijn voornamelijk een gevolg van lagere kapitaallasten door het eenmalig afboeken van activa. Daartegenover staan hogere lasten voor leerlingenvervoer.

De hogere lasten op programma 8 zijn hoofdzakelijk het gevolg van een verhoging van het onderhoudsbudget voor de speelvoorzieningen ad € 44.000.

De per saldo hogere kosten ad € 24.000 op programma 10 betreffen een verhoging van het onderhoudsbudget voor recreatieve paden met € 65.000 (regulier € 10.000 en structureel € 55.000) evenals lagere kapitaallasten door het eenmalig afboeken van activa.

De per saldo hogere kosten ad € 139.000 op programma 11 zijn grotendeels als volgt te verklaren:

hogere kosten (regionale aanbesteding) scootmobielen i.h.k. van de WMO	€ 62.000
hogere kosten persoonsgebonden budget (na actualisatie)	€ 32.000
extra kosten uitvoering gebiedsprogramma en de wet tijdelijk huisverbod	€ 20.000
hogere kosten bijzondere bijstand chronisch zieken en ouderen	€ 15.000

Per saldo werd op programma 12 € 24.000 meer geraamd wegens hogere kosten Centrum Jeugd en Gezin inclusief extra doorbelasting van uren aan dit programma.

Door lagere lasten ad € 31.000 voor milieuautomatisering en hogere opbrengsten rioolheffing ad € 85.000 ontstond op programma 13 een voordeel van € 116.000.

Vooraf door lagere kapitaallasten a.g.v. het eenmalig afboeken van activa ontstond op programma 14 een voordeel van € 27.000.

De onvoorziene uitgaven zijn als volgt te specificeren:

<u>omschrijving</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>verschil</u>
onvoorziene uitgaven structureel	€ 32.121	€ 10.673	€ 21.448-
onvoorziene uitgaven incidenteel	€ 26.768	€ 26.375	€ 393-
kapitaallasten investeringsplan t/m 2009	€ 149.727	€ 110.692	€ 39.035-
t.l.v. riolen en rioolgemalen t/m 2009	€ 31.928-	€ -	€ 31.928
kapitaallasten investeringsplan 2010	€ 136.352	€ 217.260	€ 80.908
t.l.v. riolen en rioolgemalen t/m 2010	€ 44.041-	€ 124.949-	€ 80.908-
<b>totaal</b>	<b>€ 268.999</b>	<b>€ 240.051</b>	<b>€ 28.948-</b>

Het bedrag voor structureel onvoorzien in 2010 is het restant van 2009.

Voor onvoorzien incidenteel wordt een bedrag van € 2,50 per inwoner geraamd. In de begroting 2010 is uitgegaan van 10.550 inwoners.

Voor de kapitaallasten van de investeringsplannen wordt verwezen naar de specificaties in de begrotingen 2009 en 2010 (investeringsplan 2009 en investeringsplan 2010).

De algemene dekkingsmiddelen (baten) zijn als volgt te specificeren:

<u>omschrijving</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>verschil</u>
lokale heffingen	€ 1.036.933	€ 1.077.629	€ 40.696
algemene uitkering	€ 11.092.141	€ 11.058.813	€ 33.328-
dividend en rente	€ 753.407	€ 785.294	€ 31.887
saldo van de financieringsfunctie	€ 698-	€ 750-	€ 52-
overige algemene dekkingsmiddelen	€ 517.562-	€ 625.456-	€ 107.894-
<b>totaal</b>	<b>€ 12.364.221</b>	<b>€ 12.295.530</b>	<b>€ 68.691-</b>

De hogere opbrengst van de lokale heffingen wordt vooral veroorzaakt door een hogere OZB-opbrengst (eigenaren) ad € 61.000, hogere opbrengst hondenbelasting ad € 4.000 en hogere kosten voor uitvoering van de WOZ ad € 24.000.

De algemene uitkering uit het gemeentefonds voor 2010 is berekend op basis van gegevens uit de meicirculaire 2009.

Uit de betaalspecificatie van de algemene uitkering over de maand januari 2010 blijkt dat de algemene uitkering voor 2010 (voorlopig) is vastgesteld op € 10.982.802. Met de aanvullende uitkering is in deze berekening nog geen rekening gehouden.

De hogere opbrengst dividend en rente is vooral een gevolg van een hoger geraamd bedrag aan bespaarde rente op reserves en voorzieningen.

Het verschil op de overige algemene dekkingsmiddelen betreft vooral een hogere (last) ten aanzien van voormalig- en boventallig personeel (kostenplaats 9) ad € 81.000.



### Actuele begroting 2010

De door de raad op 9 november 2009 vastgestelde begroting voor 2010 geeft een tekort te zien van € 3.576.833. Naar onze mening dient dit tekort enigszins genuanceerd te worden.

De begroting is samengesteld in augustus/september 2009 op basis van de toen aanwezige informatie. Inmiddels is actuelere informatie beschikbaar.

Zo zullen ten aanzien van het achterstallig onderhoud nog een aantal correcties in de geraamde bedragen moeten worden aangebracht op basis van actuelere informatie (zoals bijvoorbeeld het achterstallig onderhoud wegen naar aanleiding van de rapportage door de Grontmij in januari 2010).

In de loop van 2010 zal het relevante tekort 2010 worden berekend in nader overleg tussen BZK, provincie en gemeente. Dit tekort zal de basis zijn voor de aanvullende bijdrage 2010 (en volgende jaren). Uiteindelijk zal sprake zijn van een sluitende begroting 2010 (incl. aanvullende bijdrage).

Wij gaan er van uit dat deze informatie medio 2010 in het (BZK) "artikel 12-rapport Loppersum 2010" bekend is.

## **4. Toezicht**

### **4.1 Algemeen**

Het beleid bij het financieel toezicht op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen is gericht op het verkrijgen en behouden van financieel gezonde overheden. Wij voeren - binnen de mogelijkheden van de Gemeentewet - het toezicht op maat uit op basis van het door ons vastgestelde Gemeenschappelijk Financieel toezichtkader 'Zichtbaar toezicht' (mei 2008).

Ons toezicht kenmerkt zich door een terughoudende opstelling met ruimte voor de eigen autonomie en door maatwerk. Repressief toezicht is de norm en preventief toezicht wordt slechts ingezet bij gebleken noodzaak. Een frequent en open overleg met gemeenten en gemeenschappelijke regelingen past in deze koers.

### **4.2 Het toezicht in 2009**

In december 2008 besloot ons college de gemeente Loppersum voor 2009 onder het preventieve begrotingstoezicht te plaatsen.

De reden voor de instelling van preventief toezicht was de aanvraag van de gemeente bij de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) om voor 2009, op grond van artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet, in aanmerking te komen voor een aanvullende bijdrage uit het gemeentefonds.

Bij besluit van 27 februari 2009 hebben wij onze goedkeuring onthouden aan de door de raad vastgestelde begroting 2009.

In januari 2008 werd de artikel 12-procedure gestart.

Op grond van artikel 20 van het Besluit financiële verhouding 2001 werden door de provincie Groningen verslagen uitgebracht over de financiële positie van de gemeente Loppersum over 2008 en 2009. De verslagen zijn gezonden aan de beheerders van het gemeentefonds, aan de Raad voor de Financiële Verhoudingen en aan het gemeentebestuur van Loppersum.

Een belangrijk onderdeel in het artikel 12-proces is het tripartiete overleg tussen gemeente, provincie en BZK. Deze overleggen hebben ook in 2009 weer regelmatig plaatsgevonden en de raad is hierover door het college van burgemeester en wethouders regelmatig geïnformeerd.

De besluiten met financiële consequenties die door het college waren genomen zijn in het tripartiete overleg besproken en vervolgens aan de raad voorgelegd. De daaruit voortvloeiende begrotingswijzigingen 2009 (nrs. 1 t/m 27) werden ter goedkeuring aan ons college gezonden. Besloten is aan voornoemde begrotingswijzigingen onze goedkeuring te verlenen.

Op 9 november 2009 heeft de raad de begroting 2010 vastgesteld. Ook is voor 2010 weer een verzoek ingediend tot een aanvullende uitkering uit het gemeentefonds (zie 3.4). Aan ons college is een kopie van dit verzoek ter kennisneming gestuurd.

In december 2009 is het (BZK) "artikel 12-rapport Loppersum 2009" verschenen. Het relevante tekort 2009 is bepaald en aan de beheerders van het gemeentefonds is een voorstel gedaan om aan de gemeente Loppersum een aanvullende uitkering uit het gemeentefonds te verstrekken van € 2.627.477. Definitieve besluitvorming hierover door de beheerders van het gemeentefonds wordt uiterlijk 1 juni 2010 verwacht.

Ons college heeft kennis genomen van dit rapport en aan de fondsbeheerders is meegedeeld dat wij ons kunnen verenigen met het voorstel van de inspecteur. De voorgestelde aanvullende steun is naar onze mening een goede basis om, weliswaar op termijn, in de gemeente Loppersum een financieel gezonde situatie te creëren. Ten aanzien van het rapport hebben wij nog het volgende opgemerkt.

Naar onze mening dient (tijdens de artikel 12-procedure 2010) nog een bijstelling plaats te vinden met betrekking tot de vergoeding voor achterstallig onderhoud wegen, dit naar aanleiding van actuele informatie over dit onderwerp van de Grontmij welke in januari 2010 beschikbaar kwam.

In maart 2010 wordt door de raad van de gemeente Loppersum de geactualiseerde nota reserves en voorzieningen behandeld. Naar onze mening dient bij de samenstelling van het "Artikel 12-rapport Loppersum 2010" nader op deze nota te worden ingegaan in relatie tot de (door de externe accountant medio 2009 berekende) benodigde weerstandscapaciteit van de gemeente.

Als gevolg echter van de uitkomsten van de meicirculaire 2009 resteert in 2014 nog een tekort. In de meicirculaire 2009 zijn namelijk de afspraken verwerkt die het rijk, de gemeenten, de provincies en de waterschappen op 1 april 2009 hebben gemaakt in een bestuurlijk overleg financiële verhoudingen.

Voor de beoordeling of de gemeente aan het bijzonder voorschrift 2008 (beschikking beheerders van het gemeentefonds d.d. 11 mei 2009) heeft voldaan, stelt de inspecteur in zijn rapport 2009 voor de financiële gevolgen (voorlopig) buiten haken te plaatsen. Zonder de nadelige effecten van de meicirculaire is naar de mening van de inspecteur dan ook voldaan aan het bijzondere voorschrift. Tijdens de artikel 12-procedure 2010 zal in gezamenlijk overleg tussen BZK, provincie en gemeente nader op deze problematiek worden ingegaan. Wellicht is het in dit verband raadzaam de artikel 12-periode met een jaar te verlengen.

Op 15 december 2009 besloot ons college de gemeente Loppersum voor 2010 onder het preventieve begrotingstoezicht te plaatsen. Dit besluit hebben wij genomen omdat -op basis van artikel 12 van de Financiële- verhoudingswet- voor het jaar 2010 bij de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een aanvraag is ingediend tot het verkrijgen van een aanvullende uitkering uit het gemeentefonds.

Het preventieve toezicht voor het begrotingsjaar 2010 betekent voor de gemeente dat de begroting 2010 en de daarop betrekking hebbende begrotingswijzigingen op grond van artikel 203 lid 1 van de Gemeentewet de goedkeuring van ons college behoeven.

Wij zullen de goedkeuring aan de begroting 2010 onthouden wegens strijd met het algemene financiële belang (ex artikel 206 Gemeentewet).

Er is sprake van "strijd met het algemene financiële belang" wanneer de financiële zelfstandigheid van een gemeente in gevaar komt en die gemeente een beroep moet doen op de (aanvullende) financiële middelen van de collectiviteit van de gemeenten (gemeentefonds) of van het Rijk.

De ramingen van lasten (en de aangegane verplichtingen) in de door de raad vastgestelde begroting 2010 zijn dusdanig, dat zij de financiële draagkracht van de gemeente Loppersum te boven gaan.

Op grond van artikel 208, lid 1, van de Gemeentewet behoeft het gemeentebestuur tot het aangaan van verplichtingen de toestemming van Gedeputeerde Staten, indien de begroting of een besluit tot wijziging daarvan niet is goedgekeurd.

Lid 5 van genoemd artikel geeft ons de mogelijkheid te bepalen voor welke posten en voor welk bedrag de gemeente Loppersum deze toestemming niet behoeft.

Wij hebben de gemeente Loppersum toestemming verleend tot het aangaan van verplichtingen in 2010 tot en met het niveau van de begroting voor het dienstjaar 2007 exclusief het geraamde tekort.

In een schrijven van 15 december 2009, briefnummer 2009-72.537/51/B.17, ABJ hebben wij de raad en het college van burgemeester en wethouders hiervan in kennis gesteld.

Op 15 januari 2010 heeft het jaarlijks bestuurlijk overleg plaatsgevonden tussen burgemeester Rodenboog, wethouder Stoel en gedeputeerde Slager. In dit overleg is de artikel 12-procedure besproken (verloop in 2009, het artikel 12-rapport van BZK, de reactie daarop van de gemeente etc. etc.) evenals het saneringsplan om te komen tot een reëel sluitende begroting in 2014.

Overigens wordt opgemerkt dat tijdens de reguliere overleggen tussen het cluster financieel toezicht van de afdeling ABJ en gedeputeerde Slager het verloop van het artikel 12-proces in Loppersum een vast agendapunt is.



## **BIJLAGEN**

- I       verloop reserves en voorzieningen 2006-2011**
  
- II       samenstelling bestuur en kerngegevens gemeente Loppersum**
  
- III      Saneringsplan gemeente Loppersum (raadbesluit 21 september 2009)**
  
- IV      vergelijking lasten en baten op functieniveau van de jaren 2007 - 2010**



<b>Bijlage I Verloop reserves en voorzieningen 2006 tot 2011 gemeente Loppersum (bedragen x € 1.000)</b>																
	1-1-2006	+	-/-	1-1-2007	+	-/-	1-1-2008	+	-/-	1-1-2009	+	-/-	1-1-2010	+	-/-	1-1-2011
algemene reserve	1.459	303	213	1.549	653	403	1.799	1	81	1.719	72	1.456	335			335
				0												
bestemmingsreserves:				0												
egalisereserve afvalstoffenheffing	245	12		257	144		401	53		454	27	61	420	21	56	385
diverse doeleinden	97	5	71	31			31	1	20	12	1		13	1		14
afkoopsommen onderhoud graven	38			38			38			38			38			38
inbrengsom maatsch. kap. Essent	93			93			93			93			93			93
bouw nieuw bestuurscentrum	54	3		57			57	22		79	4	83	0			0
Herstructurering woonplan	0			0			0	27		27	1		28	1		29
Centrumplan Loppersum	0			0			0	540		540	27	270	297	15		312
gemeentelijk rioleringsplan	659	207		866	68		934	143	64	1.013	127	272	868	165		1.033
minimafonds	144	7	34	117		27	90	4	27	67	3	43	27	1	28	0
kunst en cultuur	87	5		92			92	4		96	5	21	80	4	5	79
wet voorziening gehandicapten	51	2	30	23		15	8		7	1		1	0			0
grondexploitatie	776	85	434	427	15	12	430	96	21	505	37		542	27		569
BTW compensatiefonds	395	20	370	45			45	2		47	2		49	2		51
personele verplichtingen	91	5	21	75		21	54	3	22	35	2	24	13		13	0
restantkredieten vorig dienstjaar	570	836	499	907	188	801	294		267	27	483	390	120		120	0
chronische zieken	80	4		84		10	74	4	32	46	3	10	39	2	25	16
dekking kapitaallasten GRP	403	20	32	391	20	33	378	19	33	364	18	33	349	17	32	334
dekking kapitaallasten huisvesting	1.756	88	99	1.745	292	99	1.938	507	111	2.334	105	144	2.295	103	144	2.254
ISD-Noordoost WWB (I-deel)	0	123	0	123	0	0	123	6		129	6		135	7		142
Onderhoud sporthal / gymn. gebouwen	0	0	0	0	178	0	178	34	17	195	35	230	0			0
totaal bestemmingsreserves	5.701	1.422	1.752	5.371	905	1.018	5.258	1.465	621	6.102	886	1.582	5.405	366	423	5.348
Voorzieningen																
groot onderhoud sporthal	85	8	2	91	49	140	0			0			0			0
gymnastiekgebouwen	1	14		15	26	41	0			0			0			0
personeelskosten	0			0			0	419		419	4	118	305		44	261
WWB (werkdeel) t.b.v. ISD Noordoost	0			0	622		622		622	0			0			0
TBAU klantmanagement	98		16	82	10	92	0			0			0			0
Samenwerking	0			0	95		95		42	53	2	34	21	1		22
Verleende borgstellingen	0			0	10		10			10	1		11			11
dubieuze belastingdebiteuren	0	42		42			42	61		103			103			103
Voorschotten met specifieke bestemm.	0			0	30		30	709		739		55	684			684
Nog te onv. bijdragen met spec. bestemm	0			0			0	375		375			375			375
Onderhoud gebouwen (o.b.v. beheerpl.)	0			0			0			0	309	27	282			282
Marenland: onderhoud gebouwen	110		110	0			0			0			0			0
reintegratieactiviteiten	467		467	0			0			0			0			0
totaal voorzieningen	761	64	595	230	842	273	799	1.564	664	1.698	316	234	1.780	1	44	1.737
<b>totaal reserves en voorzieningen</b>	<b>7.921</b>	<b>1.789</b>	<b>2.560</b>	<b>7.150</b>	<b>2.400</b>	<b>1.694</b>	<b>7.855</b>	<b>3.030</b>	<b>1.366</b>	<b>9.519</b>	<b>1.274</b>	<b>3.272</b>	<b>7.520</b>	<b>367</b>	<b>467</b>	<b>7.420</b>





## **Bijlage II Samenstelling bestuur en kerngegevens gemeente Loppersum**

### **Samenstelling Bestuur 2006-2010**

<b>Leden van de raad</b>	<b>Namens</b>
E.F. Oldenhof	PvdA
M.E. Drent	PvdA
B. Schollema	PvdA
H. Noordhof	PvdA
P. Prins	CDA
A.A.G. Elderman-Star	CDA
P.R. Bos-Zuur	CDA
H. Weisbeek	CDA
M.G. van Dijk	GroenLinks
N.J.C. Scholten	GroenLinks
H.M. Sauerborn	Gemeentebelangen
J.T. Westerhof-Palmbergen	Gemeentebelangen
J.J. Bos	ChristenUnie
H.J. van Heerde	ChristenUnie
J.J. Boer	VVD

H. Speulman	Loco-Griffier
-------------	---------------

<b>Leden van het college van burgemeester en wethouders</b>	
A. Rodenboog	Burgemeester
C.T. Jansen	Wethouder
H.H. Smit	Wethouder
H.J. Stoel	Wethouder

J.H. Bonnema	Secretaris
--------------	------------

### **Kerngegevens**

	<b><u>Raming</u></b> <b>1-1-2010</b>	<b><u>Raming</u></b> <b>1-1-2009</b>
<b>A. Sociale structuur</b>		
Aantal inwoners	10.550	10.707
waarvan:		
jonger dan 20 jaar	2.601	2.658
65 jaar en ouder	1.588	1.576
Bijstandsverlening	170	150
IOAW	7	7
IOAZ	1	3
WIW	0	20
Aantal werknemers werkzaam bij sociale werkgemeenschappen	83	73
<b>B. Fysieke structuur</b>		
Oppervlakte gemeente in hectares	11.199	11.199
waarvan: binnenwater	96	96
Aantal woonruimten	4.649	4.637
Lengte van wegen in km	190	187
Lengte van recreatieve fiets- en wandelpaden in km	43	43
<b>Totale oppervlakte groen in hectare</b>	<b>178</b>	<b>n.b.</b>



# SANERINGSPLAN

## in het kader van artikel 12

### Inhoudsopgave

- I Vooraf
- II Geschiedenis
- III Loppersum in Evenwicht I
- IV Loppersum Vooruit
- V Loppersum in Evenwicht II
- VI Inhoudelijke onderbouwing
- VII Contourenvisie
- VIII Organisatie
- IX Financieel kader
- X Saneringsvoorstellen per programma

### I Vooraf

De gemeente Loppersum heeft voor het jaar 2008 voor het eerst een aanvraag ingediend voor een aanvullende uitkering uit het gemeentefonds. De begroting voor 2008 kende een tekort van € 5.747.131. Dit tekort werd vooral veroorzaakt door het ramen van bedragen voor het inlopen van achterstanden in het onderhoud van kapitaalgoederen als wegen en bruggen.

De aanvraag van de gemeente Loppersum is getoetst aan de algemene voorschriften voor toelating tot artikel 12 en gehonoreerd. Voor het jaar 2008 is na technische en beleidsmatige correctie het relevant tekort dat in aanmerking komt voor een aanvullende uitkering bepaald op € 1.116.308. Het besluit daartoe van de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is ons bij brief van 11 mei 2009 bevestigd. De bijstelling is vooral het gevolg van verlaging van geraamde uitgaven voor onderhoud van kapitaalgoederen. Deze uitgaven kunnen pas op de begroting worden gebracht, zodra daar in 2009 beheerplannen aan ten grondslag liggen die de instemming hebben van de inspectie. Op basis van de financiële uitkomsten van de beheerplannen kan pas zekerheid worden verkregen over de financiële positie van de gemeente.

Aan de te verlenen aanvullende uitkering is de bijzondere voorwaarde verbonden om een saneringsbegroting 2010-2014 op te stellen waarvan de jaarschijf 2014 reëel sluitend is.

In dit document doen wij voorstellen die daartoe moeten leiden. Het document bestaat uit een inhoudelijke onderbouwing (hoofdstuk II t/m IX) en uit een overzicht van maatregelen met een financiële vertaling (hoofdstuk X). Zij vormen samen het saneringsplan. Het saneringsplan is een plan op hoofdlijnen, waarin per begrotingsprogramma is bepaald welk bedrag gehaald moet worden. Op veel onderdelen staat daarom nog niet vast hoe het bedrag precies wordt ingevuld.

### II Geschiedenis

De gemeente Loppersum is in 1990 door herindeling gevormd uit de voormalige gemeenten Loppersum, Middelstum, Stedum en 't Zandt. Daarmee is een gemeente ontstaan met circa 11.000 inwoners verspreid over 17 dorpen. De gemeente mist een dominante kern, waar zich op basis van vanzelfsprekendheid de voorzieningen concentreren. Om de dorpen leefbaar te houden is lang gekoerst op behoud van gespreide voorzieningen en zijn voor meerdere kernen groei- en ontwikkelingsperspectieven in stand gebleven om het draagvlak voor de voorzieningen in stand te kunnen houden.

De voormalige gemeenten waren ieder voor zich financieel en organisatorisch kwetsbaar. Door samenvoeging is daarin relatieve verbetering aangebracht. Herindeling in de vorm van bundeling van vier kwetsbare gemeenten kent echter ook een belangrijk nadeel. De financiële en formatieve randvoorwaarden waarbinnen de fusie tot stand is gekomen en de nieuwe gemeente zich heeft kunnen ontwikkelen zijn zeer beperkend gebleken. Dit geldt te meer in het licht van de toename van taken en verantwoordelijkheden van de gemeente sinds 1990, de aanwezigheid van veel kapitaalgoederen in relatie tot het aantal inwoners en het eerder genoemde ontbreken van een

dominante kern als logisch middelpunt. Dit in tegenstelling tot veel andere gemeenten met een vergelijkbaar inwoneraantal.

Daarnaast is de versnipperde huisvesting van de medewerkers een handicap gebleken om de organisatie als een geoliede machine te laten functioneren, terwijl juist een kleine organisatie als de onze zwaar leunt op teamgeest en onderlinge solidariteit en maximaal efficiënt moet functioneren.

De natuurlijke behoefte om jaarlijks een sluitende begroting, inclusief sluitend meerjarenperspectief aan te bieden, heeft ertoe geleid dat jarenlang de tering naar de nering is gezet en min of meer sluipend achterstanden zijn ontstaan in onderhoud van kapitaalgoederen, kwaliteit van de voorzieningen, ontwikkeling van de organisatie en in investeringen in nieuw beleid.

### **III Loppersum in Evenwicht I**

In de aanloop naar de begroting 2005 bleek een dermate manifest tekort, dat het beproefde instrumentarium van kaasschaaf, formatiebeperking, lastenverzwaring en uitstel van investeringen niet meer toereikend was om een gapend gat naar een structureel sluitende begroting te overbruggen. De begroting is sluitend gemaakt met ruim € 700.000 aan incidentele dekkingsmiddelen en de opstelling van een ombuigingsprogramma onder de titel "Loppersum in Evenwicht" is aangekondigd.

Om de beleidsdoelstelling van een aantrekkelijk woon- en leefklimaat prioriteit te geven zijn in Loppersum in Evenwicht de voorzieningen ontzien. De ombuiging van circa 1,1 miljoen euro is met name gevonden door kostenreductie van de interne organisatie, waarvan globaal de helft door formatiereductie met afgerond 15 fte. In de besparing op de organisatiekosten en de formatie is vooruitgelopen op de nog te realiseren voordelen van centrale huisvesting. Daarnaast is de formatiebeperking gebaseerd op vereenvoudiging van de managementstructuur, omvorming van het apparaat tot een regieorganisatie en de positieve effecten van voorgenomen samenwerking met de buurgemeenten.

Realisering van Loppersum in Evenwicht heeft voor 2006 geleid tot een sluitende begroting inclusief meerjarenraming. In de aanbiedingsbrief bij de begroting is echter aangegeven dat de financiële positie verder moet verbeteren om structureel voldoende middelen beschikbaar te hebben voor onderhoud van de kapitaalgoederen en nieuw beleid.

### **IV Loppersum Vooruit**

In 2005 is niet alleen gewerkt aan Loppersum in Evenwicht, maar ook aan een ontwikkelingsperspectief, waarin inhoudelijke prioriteiten zijn gesteld om Loppersum te behouden en te versterken als een groene gemeente waar het goed wonen, werken en recreëren is. Daarnaast is in Loppersum Vooruit aangegeven op welke wijze het ambtelijk apparaat, na de drastische personeelsreductie, zou kunnen worden omgevormd tot een moderne klantgerichte regieorganisatie. In dit verband is ook de keuze gemaakt voor centrale huisvesting als noodzakelijke voorwaarde voor de uitvoering van Loppersum Vooruit.

### **V Loppersum in Evenwicht II**

De vreugde van een sluitende begroting bleek van korte duur. Bij opstelling van de begroting 2007 werd bevestigd dat de ombuigingsoperatie die in 2005 is uitgevoerd en op schaal van Loppersum omvangrijk mag worden genoemd, niet ver genoeg is gegaan om Loppersum structureel in beter financieel vaarwater te brengen. De begroting voor 2007 is wederom met incidentele inkomsten sluitend gemaakt en er is opnieuw het initiatief genomen om een ombuigingsprogramma op te stellen: Loppersum in Evenwicht II. Met het programma moest circa 1 miljoen euro worden bespaard om tot een sluitende meerjarenbegroting te komen.

Omdat in de ombuigingsoperatie in 2005 meer dan alle lucht uit de organisatie en formatie was geperst is in Loppersum in Evenwicht II de schijnwerper hoofdzakelijk op het voorzieningenniveau gericht. Om ook deze bezuinigingsslag vanuit een inhoudelijke beschouwing op de toekomst van de gemeente Loppersum in te kaderen zijn de perspectieven van Loppersum met betrekking tot onder andere de bevolkingsontwikkeling, economische potenties en woningmarktkansen op een rijtje gezet. Op basis van analyse is voorgesteld om de voorzieningen in de gemeente te concentreren en niet meer te mikken op zoveel mogelijk voorzieningen in alle dorpen en daarnaast een aantal voorzieningen te saneren. In reactie daarop heeft de raad aan het college verzocht om met dorpen en maatschappelijke organisaties in gesprek te gaan om draagvlak te zoeken voor alternatieve maatregelen, zoals privatisering, zelfwerkzaamheid en besparingsideeën uit de dorpen en organisaties zelf.

Dit intensieve interactieve traject heeft weliswaar veel reactie opgeleverd, maar geen aanknopingspunten voor bezuinigingen in de noodzakelijke orde van grootte.

Uit de begrotingsscan van de IFLO, uitgevoerd naar aanleiding van het besluit van de provincie tot het instellen van preventief toezicht in verband met de (meerjaren-)begroting 2007, is gebleken dat Loppersum, gelet op de daarvoor geldende criteria, in aanmerking zou kunnen komen voor een aanvullende uitkering uit het gemeentefonds op grond van artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet.

Daarnaast is de conclusie getrokken dat een besparing op het voorzieningenniveau met een bedrag van circa 1 miljoen euro op schaal van Loppersum op een breed terrein zou leiden tot kaalslag.

Om die redenen heeft de raad eind 2007 besloten om een beroep te doen op aanvullende rijkssteun en de uitvoering van Loppersum in Evenwicht II vooralsnog te staken.

## **VI Inhoudelijke onderbouwing**

Met voorgaande samenvatting maken wij duidelijk dat de opstelling van een saneringsbegroting niet een eerste stap is op weg naar een gezonde toekomst voor de gemeente Loppersum, maar een beslissend sluitstuk in het proces naar een goed functionerende gemeente op basis van een solide financiële positie. Het overzicht maakt tegelijk duidelijk op welke terreinen in het recente verleden al maatregelen zijn getroffen. Dit bepaalt mede de ruimte waar in het kader van het saneringsplan nog kan worden gezocht.

Onderstaand schetsen wij de context waarbinnen wij de voorstellen doen, die in het saneringsplan zijn opgenomen.

## **VII Contourenvisie**

In september 2008 is na een zorgvuldige inspraakprocedure door de raad de contourenvisie vastgesteld. De visie is richtinggevend voor de toekomstige ontwikkeling van Loppersum en bepaalt de inhoudelijke invalshoek van Loppersum in de samenwerking met de gemeenten Appingedam, Delfzijl en Eemshaven. Deze samenwerking is vanaf juni 2008 geformaliseerd via een bestuursakkoord tussen betrokken gemeenten en de provincie. De contourenvisie kent onderstaande hoofdlijnen.

### *Interactie met de inwoners en de dorpen*

Loppersum zoekt actieve communicatie met de inwoners en de 17 kernen die samen de gemeente vormen. De ambities worden geconcretiseerd door:

- verdere ontwikkeling van het KlantContactCentrum als directe en centrale toegang tot de gemeentelijke dienstverlening;
- het digitale zorgloket;
- modernisering van de website onder toevoeging van nieuwe functies;
- voor elk dorp een bestuurlijk aanspreekpunt;
- laagdrempelige toegang tot het bestuur via het bestuurssecretariaat.

Dit betekent dat in de begroting rekening moet worden gehouden met de kosten van het project ELO-DEAL, waarin in samenwerking met de overige DEAL-gemeenten invulling wordt gegeven aan het programma elektronische overheid, inclusief de verbetering van de functionaliteit van de website.

### *Woon- en leefklimaat: meer richten op kwaliteit*

In de visie is aangegeven dat we een versnelling willen aanbrengen in de uitvoering van woningbouwplannen op basis van het woonplan, om achterstand in realisatie in te lopen. Daarnaast wordt gekoerst op herstructurering van de bestaande voorraad in samenwerking met de woningbouwcorporaties om te anticiperen op demografische ontwikkelingen als vergrijzing en op hedendaagse kwaliteitseisen.

Recent onderzoek, dat de basis moet vormen voor een regionaal woningmarktbeleid, voorziet een daling van de totale woningbehoefte ten gevolge van krimp van de bevolking in Noord-Oost Groningen.

Mede onder invloed van de vergrijzing zal de krimp zich vooral manifesteren in de woondorpen en gaat er een trek optreden naar de centrumdorpen Loppersum en Middelstum.

In het licht van de stagnatie in de nieuwbouwwontwikkelingen sinds 2003 is de daling van het aantal inwoners in de gemeente Loppersum in de afgelopen jaren opmerkelijk laag.

De gemeente Loppersum ligt op de grens van de krimpregio en de groeiregio Groningen – Assen. Door het ontwikkelen van de juiste plannen kan deze positie in het belang van de gemeente en de regio worden benut.

Daarvoor is het wel nodig om plannen, conform het huidige beleid, te concentreren in de centrumdorpen. Daarbij hoort dat met name deze dorpen de beschikking dienen te houden over een volledig voorzieningenpakket op het terrein van zorg, welzijn, onderwijs en eerste dagelijkse levensbehoeften.

In verband met het laatste moet in Loppersum prioriteit worden toegekend aan de ontwikkeling van het centrumplan, dat in de steigers staat. De uitbreidingsplannen voor Loppersum en Middelstum zijn zodanig gefaseerd, dat marktrisico's beperkte invloed hebben op de exploitatieresultaten.

Op dit moment beraden de schoolbesturen zich op de ingrijpende gevolgen van de combinatie van ontgroening en bevolkingsdaling. Door noodzakelijke concentratie en/of samenwerking tussen openbaar en protestants christelijk onderwijs zal enerzijds in onderwijshuisvesting moeten worden geïnvesteerd en kan anderzijds op de kosten van in stand houden worden bespaard. Met een speciaal voor dit doel op te stellen nieuw kwalitatief integraal huisvestingsplan, in samenwerking met de schoolbesturen, zal daarin nader inzicht moeten worden verkregen. Wij gaan er vanuit dat wij bij concentratie van de scholen ook beter in staat zijn om bewegingsonderwijs in de nabijheid van de scholen mogelijk te maken en daarmee invulling te geven aan één van de speerpunten van sport- en gezondheidsbeleid: het Groninger Sportmodel.

In de bevindingen van achtereenvolgens de inspectie, de Raad voor de financiële verhoudingen en de staatssecretaris wordt het streven van de gemeente Loppersum om op een breed terrein in de kernen voorzieningen in stand te houden aangemerkt als een belangrijke oorzaak van de financiële problemen waarin de gemeente is geraakt. Het ligt daarom niet voor de hand dat in 2014 een structureel sluitende begroting kan worden bereikt zonder in de kosten van voorzieningen te saneren. Uitgangspunt is dat de centrumdorpen, zoals boven aangegeven, beschikking houden over voorzieningen waarin we ons, overeenkomstig de contourenvisie, meer richten op kwaliteit. We bedoelen daarmee winkels, diensten en dus niet alleen (mede) door de gemeente bekostigde voorzieningen. Op deze manier proberen we deze voorzieningen in eigen gemeente in stand te houden. Dat betekent niet dat alle bestaande voorzieningen uit de overige kernen verdwijnen. Daarnaast blijft in onze visie in alle dorpen minimaal een ontmoetingsplaats in stand waar de dorpsgemeenschap op basis van eigen behoefte en onder eigen regie de dingen kan doen die het voor het eigen dorp belangrijk vindt.

Verder willen wij de meest kwetsbare groepen in onze samenleving ontzien en preventieve activiteiten en voorzieningen in stand houden om zo het paard niet achter de wagen te spannen. Te denken is aan het minimabeleid, het WMO-beleid, schuldhulpverlening en jeugdbeleid. Wij achten dit ook verantwoord omdat uit clustervergelijking blijkt dat wij met onze uitgaven voor maatschappelijke zorg niet uit de pas lopen.

Voor de clusters sport en groen geldt een ander beeld en liggen onze uitgaven wel duidelijk boven het gemiddeld peil. Op het programma sport doen wij dan ook voorstellen om de uitgaven meer in overeenstemming te brengen met die van gemeenten van onze omvang. Dat geldt ook voor een aantal welzijnsvoorzieningen. De hogere uitgaven voor groen komen niet in alle opzichten overeen met de ervaren kwaliteit van het groen in de openbare ruimte. Terwijl de kwaliteit van de inrichting van de openbare ruimte van grote betekenis is voor het woon- en leefklimaat. Via effectieve uitvoering van een nieuw beheerplan groen moet dan ook meer kwaliteit tegen een aanvaardbaar kostenniveau worden bereikt. Desalniettemin zullen wij ook op dit onderdeel met voorstellen komen tot sanering. De afwijking ten opzichte van de algemene uitkering uit het gemeentefonds bedraagt namelijk (begroting 2009 versus AU 2009) € 47 per inwoner negatief. Wij vinden dit verschil te groot om in stand te houden. Na vaststelling van het beheerplan in de raad zal een nader door u te bepalen taakstellende sanering worden ingevuld.

#### *Lokale economie: accent op kleinschalige bedrijvigheid en arbeidsmarkt*

In de contourenvisie is aangegeven dat de aanwezigheid van kleine bedrijvigheid in en rond de dorpen van grote betekenis is voor de werkgelegenheid en de leefbaarheid. 95% van de bedrijven in de gemeente heeft minder dan tien werknemers. Het aantal kleine bedrijfjes, waaronder éénpersoonsbedrijfjes, is de afgelopen tien jaren explosief gegroeid en daarmee van grote betekenis voor de lokale economie. Op dit moment wordt door de recessie de economische ontwikkeling in algemene zin geremd. Zodra het tij keert proberen wij weer aan te knopen bij de ontwikkeling zoals die zich de afgelopen periode heeft voorgedaan. Wij doen dat door afstemming van het economisch beleid in DEAL-verband, zodat grootschalige initiatieven in de Eemshaven en het chemiepark in Delfzijl ook hun weerslag hebben op kleinschalige initiatieven in onze gemeente en door in het nieuwe bestemmingsplan

buitengebied meer ruimte te geven aan alternatieve bedrijvigheid in vrijkomende agrarische gebouwen.

Landbouw is en blijft een belangrijke economische drager voor het gebied. Schaalvergroting en de robuuste bedrijfsmiddelen die daarmee samenhangen, stellen hoge eisen aan de ontsluiting van het buitengebied. Dit heeft gevolgen voor de beheerplannen met betrekking tot wegen en bruggen.

Via een gericht arbeidsmarktbeleid in samenwerking tussen gemeenten, ISD en werkgevers wordt bijgedragen aan het vestigingsklimaat van bedrijven en kunnen aan mensen met de juiste opleiding perspectieven in de eigen regio worden geboden. Daarmee is het arbeidsmarktbeleid een belangrijk instrument om tegenwicht te bieden aan krimp en vergrijzing.

#### *Recreatieve functie: versterken regionale netwerken*

In de contourenvisie wordt de cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteit een van de sterkste punten van de gemeente Loppersum genoemd. Het uitbouwen van de toeristische potenties is vooral een zaak van particulier initiatief, waarin wij ondersteunend zijn. Om die ondersteuning te blijven bieden doen wij geen voorstellen om te bezuinigen op subsidies op organisaties die cultureel erfgoed in stand houden, zoals de Molenstichting en die (regionale) toeristische ontwikkelingen ondersteunen, zoals de VVV.

#### *Financiën transparant en op orde*

In de contourenvisie is aangegeven dat de gemeente tijdelijk rijkssteun zal aanvragen om weer tot een structureel sluitende begroting te komen. Daarbij is aangegeven dat de gemeentelijke speerpunten van het beleid het streven naar een financieel gezonde toekomst moeten ondersteunen en daaraan zullen worden getoetst. In dit saneringsplan worden de beleidsprioriteiten en het streven naar een structureel sluitende begroting met elkaar in verband gebracht.

## **VIII Organisatie**

De operatie Loppersum in Evenwicht in 2005 is vooral gericht geweest op bezuiniging van de organisatiekosten, waaronder de ambtelijke formatie. Daarin is voor een deel vooruit gelopen op efficiëntiewinst door de nog te realiseren centrale huisvesting in personeels- en overige organisatiekosten.

Daarmee is de ruimte om opnieuw op deze posten te bezuinigen beperkt.

Uit de IFLO-scan is gebleken dat de formatie van de gemeente Loppersum in de pas loopt met de referentiegemeenten en de loonkosten beneden het gemiddelde liggen. In het benchmarkonderzoek van Berenschot wordt beide bevestigd. De formatie komt in omvang overeen met vergelijkingsgemeenten en de salarisschalen liggen gemiddeld lager dan in vergelijkbare gemeenten. Dit verschil is een complicatie in samenwerkingstrajecten en is van invloed op het behouden en aantrekken van

voldoende kwaliteit in de organisatie. Berenschot concludeert dan ook dat de gemeente haar taken lijkt uit te voeren met relatief lager gekwalificeerd personeel dan gemiddeld, terwijl het takenpakket wel evenveel beleidstaken bevat.

Hoewel het onderzoek uitwijst dat de medewerkers de beschikbare formatie als krap ervaren, concludeert Berenschot dat de formatie in het geheel in verhouding staat tot de omvang van het huidige takenpakket. Daarbij is evenwel geen rekening gehouden met specifieke kenmerken van Loppersum ten opzichte van het gemiddelde (bijvoorbeeld 174% meer oppervlakte, veel meer sporten onderwijsaccommodaties).

Tenslotte concludeert Berenschot dat binnen de huidige formatie geen ruimte is voor het uitvoeren van nieuwe taken. Voorbeelden die worden genoemd zijn: het opzetten van een Centrum voor Jeugd en Gezin, verdere WMO-beleidsontwikkelingen, Provinciaal Omgevingsplan (POP3) en het opvangen van de gevolgen van de opheffing van de Regioraad.

Op dit moment zijn verschillende samenwerkingsinitiatieven nog te weinig concreet en/of zijn geen formatievoordelen te voorzien om daarvoor een bedrag in het saneringsplan op te nemen, zonder het risico dat wij ons speculatief rijk rekenen.

Onverlet bovenstaande doen wij toch beperkte voorstellen, die naar ons oordeel verantwoord zijn, om op de organisatie te bezuinigen. Die hebben voor een deel betrekking op formatie en voor een deel op andere kosten van de interne organisatie. De besparing op formatie als gevolg van de uitvoering van dit saneringsplan is gelet op de vele combinatiefuncties versnipperd. Daarnaast is vrijval in formatie soms nodig om fricties elders op te lossen en is die besparing nog afhankelijk van de nader te maken keuzen over de wijze van invulling. Tenslotte constateren wij dat we soms salarismaatregelen moeten nemen om de kwaliteit van de organisatie op peil te houden en te brengen. We hebben de besparing

die wij nog wel mogelijk achten geconcentreerd aangegeven op drie onderdelen: managementstructuur (€ 85.000), beheer sportaccommodaties (€ 25.000) en kwijtschelding (€ 10.000). Net als voor alle saneringsvoorstellen geldt ook hier dat het bedrag van in totaal € 120.000 taakstellend is en niet de precieze plaats van invulling.

## **IX Financieel kader**

Aan de toekenning van de aanvullende uitkering uit het gemeentefonds voor 2008 is de voorwaarde verbonden om een saneringsbegroting 2010 – 2014 op te stellen waarvan de jaarschijf 2014 reëel sluitend is. Deze voorwaarde is niet vrijblijvend. Nu is de begrotingsontwikkeling dynamisch en er valt niet exact te voorspellen welk bedrag aan ombuigingen nodig is om in 2014 een reëel sluitende begroting neer te kunnen leggen. Richtinggevend is het structureel tekort in de meerjarenbegroting 2010 – 2013, dat in 2013 € 930.000 bedraagt. Met dit kader hebben we dit saneringsplan opgesteld. Op de volgende pagina doen wij saneringsvoorstellen per programma.

## **X Saneringsvoorstellen per programma**

### *Inleiding*

Het saneringsplan is een opsomming van saneringsvoorstellen die samen leiden tot een maximale inspanning die de gemeente Loppersum kan leveren voor het terugbrengen van het structurele begrotingstekort. Het saneringsplan maakt onderdeel uit van de saneringsbegroting. In de saneringsbegroting wordt aangegeven op welke wijze en op welke termijn de gemeente weer op eigen benen kan staan. Naast het saneringsplan met de saneringsvoorstellen zijn in de saneringsbegroting ook andere zaken opgenomen, zoals de verandering in de algemene uitkering en budget voor inhuur bij ziekte. De saneringsbegroting is als bijlage toegevoegd. De saneringsbegroting is een dynamisch instrument, immers de financiële ontwikkelingen fluctueren onder meer door wijzigingen in de algemene uitkering uit het gemeentefonds, wijziging van regelgeving en beleidswijzigingen op basis van de beoordeling of iets 'onuitstelbaar en onontkoombaar' is. Het saneringsplan geeft dus aan op welke wijze de gemeente invulling geeft aan de maximale inspanning om te komen tot een sluitende begroting in 2014. Met andere woorden: hoe en waar saneert de gemeente binnen de bestaande begroting?

Voor het maken van deze afweging behoeven de voorstellen onderbouwing en uitwerking. Het saneringsplan is taakstellend voor het totaalbedrag. Dat betekent dat tussen en binnen de voorstellen geschoven kan worden, maar het uiteindelijke resultaat zal dezelfde uitkomst moeten hebben. Diverse saneringen behoeven uitwerking, zoals overleg met verenigingen, instellingen, wijziging van verordeningen et cetera. Daarom zijn deze saneringsvoorstellen gefaseerd en verder in de tijd opgenomen. Nadat de voorstellen concreet zijn gemaakt, worden zij weer ter besluitvorming aan de raad aangeboden. Het saneringsplan geldt daarmee als kader. In het saneringsplan zijn ook nog enkele voorstellen opgenomen zonder dat het resultaat op dit moment is te kwantificeren. Ze worden echter wel meegenomen in de nadere uitwerking. In de saneringsbegroting is op het onderdeel "beheerplannen" regelmatig een '0' vermeld als gekwantificeerd bedrag. Reden hiervan is dat de kosten nog niet bekend zijn en/of dat de kosten gedekt kunnen worden uit het bestaande budget.

Samengevat heeft het voorgestelde saneringsplan dus de volgende kenmerken:

- Het totaal aan voorgestelde besparingen is de maximale inspanning van de gemeente Loppersum;
- Per begrotingsprogramma is een te bezuinigen bedrag bepaald. Binnen het programma zijn diverse scenario's mogelijk om een besparing te behalen.
- Het totaalbedrag aan voorgestelde besparingen is taakstellend en moet dus gehaald worden;
- Het saneringsplan is een plan op hoofdlijnen. De voorstellen moeten nog verder uitgewerkt worden door onderzoek, overleg en afstemming en zullen opnieuw ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd.

### *Procedure*

Het ontwerp van het saneringsplan is aan de orde geweest in de collegevergadering van 26 mei 2009. Toelichting op het saneringsplan en de saneringsbegroting is gegeven op 2 juni 2009 in een besloten presentatie aan de raad. Op 15 juni 2009 zijn de stukken behandeld in commissieverband. Naar aanleiding van de commissievergadering op 15 juni jl. zijn de saneringsvoorstellen waar nodig meer onderbouwd. De gewijzigde versie wordt ruim voor de behandeling in 2<sup>e</sup> termijn verspreid onder de raadsleden en de belanghebbenden. Op 7 september 2009 wordt een 2<sup>e</sup> bijeenkomst in commissieverband gehouden. Besluitvorming vindt plaats in de vergadering van de raad op 21 september 2009.



### *Relevant tekort*

Omdat nog geen definitieve zekerheid bestaat over de consequenties van de beheerplannen, is waar bekend, een inschatting gemaakt van de kosten van het achterstallige en regulier onderhoud. De desbetreffende bedragen zijn verwerkt in bijgevoegd overzicht. De mutaties in meerjarenperspectief van de algemene uitkering zijn gebaseerd op de mei-circulaire 2009. Omdat de mei-circulaire 2009 veel onzekerheden bevat voor de periode na het jaar 2011, worden de effecten van de circulaire op de saneringsbegroting buiten beschouwing gelaten. Voor een volledig beeld, worden de effecten onder de streep wel in beeld gebracht (zie financiële bijlage).

Tevens is, naar aanleiding van het overleg met de inspecteur op 20 mei 2009 structureel aan vervangingskosten bij ziekte van personeel een bedrag geraamd dat overeenkomt met een verzuimpercentage van 5% van de loonsom (basis begroting 2009). In een reële begroting hoort immers ook een bedrag voor inhuur bij ziekte. In de gegevens is rekening gehouden met een correctie voor loon- en prijsinflatie.

In de staat van activa zijn bezittingen opgenomen die feitelijk niet meer als zodanig kunnen worden betiteld. Het gaat om oude investeringen in de infrastructuur, subsidies/bijdragen aan derden en investeringen met een aanschafwaarde van lager dan € 5.000. In het kader van artikel 12 worden deze activa in 2009 gesaneerd, tot een bedrag van € 2.723.469. Met ingang van 2010 geeft dat een structurele besparing op de kapitaallasten van € 413.000 aflopend naar € 356.000 in 2014.

Op basis van het vorenstaande, alsmede het voorliggende concept van het saneringsplan is met ingang van 2014 nog geen sprake van een sluitende begroting. Ook niet in meerjarenperspectief. Hiermee wordt niet voldaan aan de bijzondere voorwaarde die in het rapport 2008 van de directie Krachtig bestuur van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is gesteld. Het niet voldoen aan de bijzondere voorwaarde heeft het risico in zich dat de status van artikel-12 wordt ingetrokken en dat verstrekte aanvullende uitkeringen worden teruggevorderd. Dit is een onwenselijke situatie. De toezichthouder van het rijk heeft de mogelijkheid om verdere bijzondere voorwaarden aan de aanvullende steun te stellen, bijvoorbeeld een extra OZB-verhoging. Wij zijn van mening dat die situatie moet worden voorkomen.

Wij moeten allereerst zelf zoeken naar extra mogelijkheden tot sanering. Een belangrijk deel van de mutaties heeft betrekking op de financiële vertaling van de beheerplannen. De in de begroting op te nemen bedragen voor regulier en achterstallig onderhoud zijn gebaseerd op instandhouding van het huidig areaal van voorzieningen. Op basis van de thans gerapporteerde beheerplannen bedragen de structurele financiële consequenties meer dan € 900.000 op jaarbasis. Wij zijn voornemens om daar taakstellend € 400.000 op te saneren en zullen dat via afzonderlijke voorstellen onderbouwen. Deze taakstelling is, net als de effecten van de meicirculaire, in de financiële bijlage onder de streep verwerkt. Het ligt in ons voornemen om alle dan bekende beheerplannen in een commissievergadering op 28 september 2009 toe te lichten en voor besluitvorming aan te bieden in de raadsvergadering van 12 oktober 2009. Wij zullen dan inhoudelijk informatie verschaffen over de mogelijke saneringen binnen de beheerplannen.

Indien de effecten van de mei-circulaire 2009 in meerjarenperspectief buiten beschouwing worden gelaten, zal het relevant tekort bij aanvaarding van de huidige saneringsvoorstellen zich ontwikkelen tot een tekortsaldo van € 282.199 in 2014. Zoals hiervoor betoogd kan dat worden omgebogen in een positief saldo indien de beheerplannen een bijdrage leveren in de sanering. Hierbij wordt er dan van uitgegaan dat de geprognosticeerde ontwikkeling van de meicirculaire 2009 met ingang van 2011 teniet wordt gedaan.

### *Opbouw*

In dit hoofdstuk wordt per programma uit de begroting aangegeven op welke onderwerpen we willen gaan bezuinigen. Deze opbouw komt overeen met die in de bijlage. Per onderwerp wordt eerst aangegeven hoe hoog het bedrag van de taakstelling is, waarna het voorstel onder het kopje "motivatie" wordt onderbouwd. Het jaartal dat staat aangegeven bij de taakstelling verwijst naar het eerste jaar waarin de taakstelling in zijn geheel gerealiseerd dient te zijn. Wanneer er sprake is van een fasering in het bereiken van het totaal te bezuinigen bedrag, wordt dit in de tekst aangegeven.

## **Verbonden partijen**

De vertegenwoordigers van de gemeente Loppersum in de besturen van de gemeenschappelijke regelingen (GR) stellen zich op het standpunt dat nieuw beleid binnen de GR van dekking moet worden voorzien zonder dat de gemeentelijke bijdrage, anders dan vanuit geoormerkte rijksmiddelen, toeneemt. Voor elke GR geldt dat gestreefd moet worden naar beperking van toename van de bedrijfsvoeringkosten. In dat verband is Loppersum voorstander van het uitvoeren van formatiescans.

Een formatiescan kan een bezuiniging opleveren, maar ook minder meerkosten in de toekomst. Omdat de besluitvorming in de Algemeen besturen van de GR's bepalend is voor de bijdrage aan/in de desbetreffende regeling is het eenzijdig (Loppersum) opleggen van taakstellingen niet mogelijk. Vandaar dat een eventuele bezuiniging wordt geraamd op € 0. Dit laat onverlet dat van onze zijde in de desbetreffende besturen de noodzaak tot bezuinigingen zal worden ingebracht. Gestreefd wordt de verdeelsleutels van de GR's te stoelen op een combinatie van inwonertal en/of te leveren diensten, dit afhankelijk van de aard/doelstelling van de GR.

## 1 Bestuur en dienstverlening

Onderwerp: **Aantal wethouders van drie naar twee**

Taakstelling 2014: € 0

Motivatie:

Afhankelijk van de verkiezingsuitslag valt hier mogelijk een bezuiniging te realiseren. Het aantal wethouders bedraagt nu drie op basis van 0,75 formatie per wethouder. De netto-jaarlast bedraagt voor drie wethouders nu circa € 150.000-160.000. Door een wetswijziging is het mogelijk geworden dat de raad zelf de formatieverhoudingen bepaalt, bijvoorbeeld: 0,75 fte, 0,75 fte, 0,50 fte. Het terugbrengen naar twee met een formatie van beide op 0,9 fte betekent een netto besparing van ongeveer € 30.000. Omdat over een dergelijke besparing nu geen zekerheid bestaat, ramen we daarvoor vooralsnog niets.

Onderwerp: **Onkostenvergoedingen raadsleden**

Taakstelling 2010: € 1.500

Motivatie:

Waar de onkostenvergoedingen zijn gebaseerd op niet wettelijke tegemoetkomingen, wordt taakstellend een bezuiniging ingeboekt. De vergoeding in de kosten van aanschaf van cartridges en papier is daar een voorbeeld van. Voorgesteld wordt deze vergoedingen, in totaliteit € 1.500, te beëindigen. De uitkering- en pensioenverordening wethouders en raadsleden zal daarvoor moeten worden gewijzigd.

Onderwerp: **Schriefwedstried**

Taakstelling 2011: € 3.000

Motivatie:

De gemeente heeft jaarlijks € 3.000 kosten in verband met de Grunniger Schriefwedstried. Elders dragen gemeenten aan deze activiteit ook niet bij. We stellen voor deze post uit het budget representatie, oftewel uit de begroting, te schrappen met ingang van het jaar 2011.

Onderwerp: **Administratieve lastenverlichting**

Taakstelling 2014: € 0

Motivatie:

Een onderzoek naar administratieve lastenverlichting, in samenwerking met de overige deelnemers in DEAL-verband, toont aan dat een belangrijke besparing kan worden gehaald in tijdsbesteding van de organisatie met betrekking tot de te leveren producten. Wijziging in de werkprocessen zal echter niet direct leiden tot vermindering van de lasten. Bovendien moet eerst geïnvesteerd worden in automatisering om lastenverlichting te realiseren. Vooralsnog boeken we hiervoor geen bezuiniging in.

Onderwerp: **Managementstructuur**

Taakstelling 2013: € 85.000

Motivatie

Met de invoering van een regieorganisatie, alsmede de ontwikkeling van de samenwerking in DEALverband, kan op termijn worden volstaan met een lagere formatie in de managementfuncties. Daarmee vervallen niet alle kosten. In geval van samenwerking verhuist de managementcapaciteit mee, maar zullen wij wel ons aandeel in de kosten moeten blijven dragen. Daarnaast hebben de leidinggevenden in Loppersum ook beleidstaken en die taken vervallen niet als in het management wordt gesaneerd.

Niettemin boeken wij toch een besparing in van € 20.000 in 2011, oplopend naar € 85.000 in 2013. Dit bedrag is opgebouwd uit een besparing op de managementstructuur en overige formatieve besparingen.

Onderwerp: **Efficiency organisatie**

Taakstelling 2010: € 10.000

Motivatie:

Vanuit de organisatie zijn diverse voorstellen tot bezuinigingen gedaan. Deze variëren van een andere wijze van kopiëren en het gebruik van een zuiniger lettertype tot water- en papierbesparing. Dit moet leiden tot een kostenreductie van € 10.000.

## **2 Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening**

Onderwerp: ***Verspreid liggende terreinen***

Taakstelling 2009: € 4.600

Motivatie

De kapitaallasten (rente) van de verspreid liggende terreinen worden ten laste gebracht van de begroting. Uit een jaarlijkse evaluatie van het verschil tussen de boekwaarde en de marktwaarde (onafhankelijk taxatieverslag) zou moeten blijken in hoeverre de rente kan worden toegerekend aan de boekwaarde. Na verwerking van de taxatiekosten is hier een netto voordeel te halen van € 4.600.

## **4 Openbare werken: groen en grijs**

Onderwerp: ***Openbare verlichting***

Taakstelling 2014: € 0

Motivatie

Door Essent wordt in het kader van het beheerplan openbare verlichting gekeken naar mogelijkheden om te bezuinigen op energiekosten. Hierbij worden alle opties bekeken. Deze bezuinigingen komen aan de orde in het op te stellen beleidsplan openbare verlichting.

Onderwerp: ***Werken voor derden***

Taakstelling 2010: € 2.000

Motivatie

De gemeente voert op verzoek werken voor derden uit (bijvoorbeeld het verlagen van inritten). In de facturering wordt geen rekening gehouden met opslagen voor bijvoorbeeld risico en toezicht. Hoewel de inkomsten gering zijn, namelijk € 10.000 op jaarbasis wordt een opslag van 20% in de facturering verwerkt. De meeropbrengst bedraagt € 2.000.

## **7 Onderwijs**

Onderwerp: ***Leerlingenvervoer***

Taakstelling 2013: € 2.900

Motivatie

In verband met het sluiten van de school in Garsthuizen in 1995 is als flankerend beleid een vervoersvoorziening voor de leerlingen naar Westeremden geregeld. De leerlingen die bij de inwerkingtreding van deze regeling de desbetreffende school bezochten, hebben die school inmiddels verlaten. Wij stellen voor om in twee tranches de regeling af te bouwen met als doel beëindiging van de regeling bij aanvang van het schooljaar 2013/2014. Dit levert vanaf 2013 een structurele bezuiniging op van € 2.900. Het te besparen bedrag bedraagt in 2011 € 700 en in 2012 € 1.400.

Onderwerp: ***Onderwijshuisvesting***

Taakstelling 2013: € 50.000

Motivatie

Concentratie van de scholen voor het primair onderwijs kan naast financiële voordelen ook voordelen hebben in diversiteit in het onderwijsaanbod. In samenwerking met de besturen voor het openbaar en bijzonder onderwijs zal onderzoek worden gedaan naar de mogelijkheden. Door het terugbrengen van het aantal scholen is een reductie te realiseren op de kapitaallasten die jaarlijks op onze begroting drukken in het kader van de investeringen in huisvesting. We willen hiervoor, na het gereedkomen van de diverse beheerplannen, een integraal huisvestingsplan op laten stellen. De kapitaallasten van de huisvesting van de scholen bedragen in 2009 € 484.000. We gaan uit van een mogelijke reductie van kapitaallasten van € 50.000 in 2013. Dit betekent een reductie van ruim 10% op de huidige lasten. Zoals aangegeven denken wij de sanering te kunnen realiseren door een concentratie van de huisvestingsvoorzieningen op basis van een integraal huisvestingsplan. Het spreekt voor zich dat in een dergelijk plan ingespeeld zal worden op demografische ontwikkelingen. Een school die op basis van het dalend aantal leerlingen gesloten moet worden, komt dan ook in aanmerking voor sanering zoals in dit plan bedoeld. Uitgangspunt zal zijn dat levensvatbare scholen in principe niet in aanmerking komen voor sanering. Uiteraard is besluitvorming daarover voorbehouden aan de desbetreffende bevoegde gezagen.

Onderwerp: **Onderwijsbegeleiding**

Taakstelling 2013: € 39.000

Motivatie

De bekostiging van de onderwijsbegeleiding (scholen kopen in bij één of meerdere diensten) is primair een verantwoordelijkheid van de scholen zelf. Zij krijgen daarvoor via lumpsum financiering de middelen. Ondersteuning van gemeentewege moet zijn gericht op het onderwijsbeleid dat de gemeente voorstaat. Het onderwijsbeleid in de gemeente Loppersum komt tot uitdrukking in een kwalitatief goede huisvesting van het primair onderwijs, waar mogelijk in bredere voorzieningen voor 0 tot 12-jarigen. Voorgesteld wordt om de secundaire subsidiëring van de onderwijsbegeleidingsdienst gefaseerd te beëindigen. Deze besparing bedraagt € 23.000 in 2012. De uiteindelijke sanering vanaf 2013 bedraagt € 39.000.

Onderwerp: **Gymnastiekvervoer/huisvesting**

Taakstelling 2013: € 27.128

Motivatie

Concentratie van een of meerdere scholen betekent dat tevens de gymnastiekvoorzieningen worden geconcentreerd op directe loop/fietsafstand van de scholen. Dit kan leiden tot een maximale ombuiging op de kosten van het gymnastiekvervoer van € 54.256 (100%). Omdat niet zeker is welke scholen het uiteindelijk betreft, ramen wij de besparing voorzichtigheidshalve op 50%.

De gebouwen waar de gymnastiekvoorzieningen in zijn gevestigd, vooral de locaties in Middelstum en Zeerijp, vergen forse onderhoudsinvesteringen, respectievelijk circa € 60.000 en € 130.000 (inclusief voetbalaccommodatie). Gelet op de staat van onderhoud van de huidige accommodaties is het de vraag of een verdere kapitaalinjectie zinvol is. Daarbij zal moeten worden afgewogen dat sanering mogelijk kan leiden tot een ongewenst neveneffect ten opzichte van het "overig mede-gebruik". In Middelstum kan handhaving van de bestaande accommodaties worden afgewogen tegen vervanging door nieuwbouw, eventueel aan de rand van het te realiseren sportcomplex in Middelstum. Een andere bestemming aan de huidige locatie moet het financieel mogelijk maken dat de kosten van de huidige boekwaarde niet ten laste blijven van de gemeente. De exploitatielasten van de nieuwe accommodaties mogen samen niet meer bedragen dan de huidige lasten.

Onderwerp: **Godsdienst- en vormingsonderwijs**

Taakstelling 2010: € 5.000

Motivatie

Het huidige budget bedraagt € 7.500. Vanaf 1 augustus 2009 gaat het Rijk deze vorm van onderwijs subsidiëren. Het college heeft op 11 mei 2009 besloten de raad voor te stellen om de subsidiëring van gemeentewege per 1 augustus 2009 te beëindigen. Omdat niet zeker is dat de totale kosten in de nieuwe regeling worden opgenomen, wordt voorgesteld om 1/3 deel van het budget, te weten € 2.500, beschikbaar te houden. De raad heeft op 22 juni 2009 overeenkomstig besloten. De totale sanering bedraagt derhalve € 5.000 vanaf 2010. In 2009 wordt een besparing gerealiseerd van € 1.250.

## **8 Sport en ontspanning**

*Ter bevordering van het inzicht in de kosten van instandhouding c.q. het beheer van onderstaande voorzieningen worden de voorstellen onderbouwd met informatie, zoals de kosten naar inwonertal. Het cluster "Kunst en ontspanning" (waar ook sport onder valt) van de algemene uitkering uit het gemeentefonds over 2009 geeft aan dat, rekening houdend met kostenverhogingen die volgens de beheerplannen nodig zijn, circa. € 60 per inwoner meer uitgegeven wordt dan beschikbaar wordt gesteld. Indien alle onderstaande voorstellen worden uitgevoerd, wordt nog steeds € 40 per inwoner meer uitgegeven.*

*In hoofdstuk VIII 'Organisatie' hebben we reeds aangegeven op welke wijze de formatieve consequenties van de voorgestelde maatregelen zijn verwerkt in dit saneringsplan. Dit geldt ook voor dit programma (sport en ontspanning). In dit hoofdstuk hebben we dan ook alleen de directe kosten als sanering ingeboekt. We realiseren ons echter terdege dat een afname van het aantal voorzieningen minder benodigde menskracht betekent. De in hoofdstuk VIII genoemde argumenten en nuancerings hebben ons doen besluiten om in dit stadium geen taakstelling in te boeken op dit onderdeel. Hierbij speelt ook een grote rol dat de doorbelasting van de indirecte kosten een optelsom is van uren afkomstig van verschillende afdelingen en daarbinnen van verschillende medewerkers. Voor uw beeld hebben we berekend over welk bedrag aan doorbelasting we spreken als alle voorgestelde maatregelen uit programma 8 uitgevoerd gaan worden. Het gaat om ongeveer € 83.000. Dit is inclusief overhead (huisvesting, automatisering, archivering etc.). Op deze overhead is bijzonder*

*lastig te bezuinigen. Er kan bijvoorbeeld geen stuk van een gebouw worden afgehaald. Het restant (€ 41.500) is doorbelasting van uren vanuit de verschillende afdelingen.*

Onderwerp: **Sportvoorzieningen - Voetbal**

Taakstelling 2013: € 40.000

Motivatie

In de primaire begroting 2009 is het nadelig saldo van de sportvelden en daarbij behorende kleedaccommodaties geraamd op circa € 196.000 inclusief doorbelasting, oftewel een bedrag van € 18 per inwoner. In de vergelijking met de algemene uitkering geeft Loppersum per inwoner € 16 meer uit.

Door het centraliseren van sportvoorzieningen is een bezuiniging te realiseren op de onderhoudskosten voor voetbalaccommodaties, kleedgebouwen en velden die in de primaire begroting 2009 zijn geraamd op ca. € 70.000. Deze raming betreft de onderhoudskosten die zijn uitbesteed en de aankoop van materiaal. We stellen voor het onderzoek in het kader van het beheerplan sportaccommodaties en het beheerplan gebouwen af te wachten en daarna een integraal huisvestingsplan op te laten stellen.

Dit plan moet een structurele besparing opleveren. Vooral nog wordt een sanering ingeboekt van € 40.000 met ingang van 2013. Hiermee wordt het tekort van € 18 per inwoner op basis van de begroting 2009 teruggebracht met € 4 tot € 14 per inwoner. Nog steeds geeft Loppersum dan € 12 per inwoner meer uit bij een vergelijking met ontvangsten voor dit cluster uit de Algemene Uitkering.

Onderwerp: **Sportvoorzieningen - Tennis**

Taakstelling 2013: € 21.000

Motivatie

Het nadelig saldo bedraagt volgens de primaire begroting 2009 ca. € 30.000 (ca. € 3 per inwoner). Dit is inclusief ca € 8.600 aan doorbelastingen vanuit de organisatie en € 15.617 aan kapitaallasten. Een tennispark leent zich bij uitstek voor privatisering. Wij gaan er vanuit dat overdracht van het eigendom en beheer van de tennisbanen moet leiden tot een structurele besparing van minimaal € 21.000 oftewel € 2 per inwoner. Dat betekent dat de boekwaarde wordt betrokken in de sanering/overdracht. De doorbelastingen vanuit de organisatie zullen drukken op de overige producten.

Onderwerp: **Zwembaden – Instructiebad Middelstum en K.P. Zijlbad Loppersum**

Taakstelling 2011: € 56.000

Motivatie

Het nadelig saldo van de zwembadvoorzieningen bedraagt op basis van de primaire begroting 2009, inclusief de doorbelastingen vanuit de organisatie € 127.830. Exclusief de doorbelastingen vanuit de organisatie bedraagt het tekort ca. € 56.000. Dat is ruim € 5 per inwoner. Aan achterstallig onderhoud wordt op basis van het nog vast te stellen beheerplan een bedrag noodzakelijk geacht van circa € 48.000. Daarnaast moet structureel een hoger bedrag voor onderhoud worden geraamd om de baden op peil te houden. Op dit moment legt de gemeente meer dan € 10 toe op elke bezoeker en dit bedrag zal nog hoger worden als wij de onderhoudskosten realistisch gaan ramen. Het in stand houden van deze voorzieningen voor rekening en risico van de gemeente wordt vanwege de slechte financiële positie van de gemeente niet verantwoord geacht. Privatisering of het sluiten van de zwembaden moet met ingang van 2011 een besparing van € 56.000 betekenen.

Onderwerp: **Sportaccommodaties buiten - Kostendekkendheid**

Taakstelling 2012: € 20.000

Motivatie

De kostendekkendheid van de totale kosten (inclusief doorbelasting) buitensportaccommodaties is lager dan 10%. Een betere kostendekking moet worden verkregen, zonder dat dit tot hogere subsidielasten richting de sportverenigingen leidt. Starten met € 10.000 in 2010 oplopend tot € 20.000 vanaf 2012.

Onderwerp: **Sportaccommodaties binnen - Kostendekkendheid**

Taakstelling 2011: € 10.000

Motivatie

De kostendekkendheid van de totale kosten (inclusief doorbelasting) binnensportaccommodaties is lager dan 10%. Een betere kostendekking moet worden verkregen, zonder dat dit tot hogere subsidielasten richting de sportverenigingen leidt. Starten met € 5.000 in 2010 oplopend tot € 10.000 vanaf 2011.

Onderwerp: **Beheer sportaccommodaties**

Taakstelling 2013: € 25.000

Motivatie

Het beheer van de sportaccommodaties geschiedt door de gemeente. De beheeractiviteiten bestaan naast coördinatie van het onderhoud ook uit de verhuur en het dagelijks beheer van de accommodaties. Wijziging van het beheer, door het op afstand zetten van die activiteiten, moet leiden tot een lagere formatie bij de gemeente. Vooralsnog ramen wij deze besparing op € 25.000 vanaf 2013.

Onderwerp: **IJsbanen**

Taakstelling 2011: € 5.000

Motivatie

In de primaire begroting 2009 is het nadelig saldo op de exploitatie van de ijsbanen geraamd op € 13.514 waarvan € 6.842 aan doorbelastingen vanuit de organisatie. Door het onderhoud/ beheer van de ijsbanen (inclusief activa) over te dragen, is een besparing mogelijk van maximaal € 6.672. Vooralsnog gaan wij uit van een bedrag van € 5.000.

## **9 Kunst, cultuur en monumenten**

Onderwerp: **Bibliotheek**

Taakstelling 2013: € 50.000

Motivatie

Op basis van de vergelijking met de algemene uitkering geeft Loppersum per inwoner € 20 meer uit. In vergelijking met de selectiegemeenten geeft Loppersum juist € 3 per inwoner minder uit. De bijdrage aan het Provinciale Biblionet bedraagt ongeveer € 200.000. Hoewel deze voorziening bijdraagt aan de leefbaarheid van de kernen, zijn wij van mening dat een concentratie van de voorziening, gelet op de slechte financiële positie van de gemeente, in de rede ligt. Het uitsluitend in stand houden van een hoofdvestiging, inclusief bibliobus, behoort dan ook tot de mogelijkheden. Vooralsnog gaan wij er vanuit dat een bekostigingsbijdrage van maximaal € 15 per inwoner (landelijk gemiddelde) in 2013 mogelijk moet zijn. Als bezuiniging wordt een bedrag van € 50.000 aangehouden.

Onderwerp: **IVAK**

Taakstelling 2013: € 50.000

Motivatie

Op basis van de vergelijking met de algemene uitkering geeft Loppersum per inwoner € 18 meer uit. In vergelijking met de selectiegemeenten is dat € 5 per inwoner meer. De slechte financiële positie van de gemeente rechtvaardigt naar onze mening dat wij kritisch kijken naar de bekostigingsbijdrage. De bijdrage aan IVAK wordt gegeven voor muziek, dans, beeldende kunst en drama, alsmede ter ondersteuning van de muziekkorpsen. Wij kiezen voor het alleen in stand houden van algemene muzikale vorming (AMV). Na de AMV-lessen zal de leerling zich oriënteren op een individueel muziekinstrument. Die fase sluit naar onze mening verdere financiële ondersteuning van gemeentewege uit. Een besparing van € 50.000 moet realiseerbaar zijn.

Onderwerp: **Kunstwerken**

Taakstelling 2009: € 1.040

Motivatie

De instandhouding van kunstwerken vergt jaarlijks een hogere exploitatielast. Het nog vast te stellen beheerplan raamt een achterstallig onderhoud van € 21.235. De gemiddelde jaarlijkse kosten aan regulier onderhoud bedragen € 5.377. In de begroting is voor onderhoud "slechts" € 1.040 geraamd. De kunstwerken beschouwen wij als een onderdeel van het 'cultureel erfgoed'. Om de instandhouding voort te zetten, stellen wij voor om het onderhoud van deze kunstwerken te delen met de samenleving/instellingen in de gemeente. Een gezamenlijke verantwoordelijkheid, die uitgedrukt kan worden door het budget structureel vanaf 2009 voor materiaalkosten, te weten € 1.040, aangevuld tot het bedrag dat volgens het beheerplan noodzakelijk is, beschikbaar te stellen aan die instellingen/ belangengroepen die een kunstwerk willen adopteren. Dekking van deze exercitie is mogelijk door de reserve "Kunstwerken", die is gevormd door de verkoop van werken uit de BKR, in te zetten voor zowel het achterstallig als het regulier onderhoud. Hierdoor is een besparing mogelijk van € 1.040 op jaarbasis.

## **11 Sociale voorzieningen en lokaal sociaal beleid**

Onderwerp: **WMO**

Taakstelling 2013: € 50.000

Motivatie

Vanuit de organisatie zijn diverse mogelijkheden voor kostenbeperking aangegeven. Een structurele bezuiniging kan bijvoorbeeld worden bereikt door:

- Kosten voor inrichting gehandicaptenparkeerplaats voor rekening aanvrager;
- beperking voor aanschaf individuele rolstoel/scootmobiel in verzorgingstehuis;
- toiletverhogers en 10+ toiletten voor rekening van cliënt;
- hanteren van standaardprijzen voor aanbrengen voorzieningen;
- overgangsregeling vervoer beëindigen;
- tegemoetkoming verhuiskosten (voorwaarden aanscherpen);
- sloopwerkzaamheden voor kleine woningaanpassingen voor rekening van cliënt.

Hoewel de uitvoering van de WMO in belangrijke mate een open-eindregeling is, zijn wij van mening dat beperking van de begrotingsramingen tot de mogelijkheden behoort. Bovendien is hier sprake van een jaarlijkse toename van de benodigde budgetten zonder dat de beschikbare (rijks)middelen navenant toenemen. Binnen de WMO-regelingen bestaat ruimte om enerzijds door efficiencyverbeteringen

en anderzijds door de (gebruiks)vergoedingen, in natura of via een bijdrage/vergoeding, af te stemmen op wat algemeen gebruikelijk wordt geacht. Dit moet leiden tot een kostenbesparing van € 50.000. Feitelijk is er dus sprake van 'minder meer'. Hiervoor is in veel gevallen een aanpassing nodig van de verordening en/of het verstrekkingenboek. Dit voorstel lijkt in tegenspraak tot hetgeen wij in het begin van het plan aangeven dat kwetsbare groepen worden ontzien. Het is echter zo dat diverse verstrekkingen die nu in het pakket van de WMO zijn opgenomen bij een "beoordeling van eigen verantwoordelijkheid" op een andere wijze kunnen worden ingevuld.

Onderwerp: **Nieuwkomers/Asielzoekers**

Taakstelling 2012: € 15.000

Motivatie

Begeleiding en ondersteuning van nieuwkomers/asielzoekers is noodzakelijk. Op basis van een contract verzorgt de Stichting Vluchtelingenwerk die activiteiten. De kosten zijn de laatste jaren toegenomen. Thans vergt dat een bedrag van € 40.000. Dat is voor een gemeente van onze omvang en met onze taakstelling fors. De netto lasten op de functie vreemdelingen liggen in Loppersum op € 14 per inwoner. Dat is € 8 hoger bij een vergelijking met de gemeenten Eemsum, Appingedam, Delfzijl en Bedum. De voorgestelde sanering verkleint dit verschil met € 1,50 tot € 6,50 per inwoner. Met verwijzing naar het gestelde bij de WMO mag ook hier de vraag worden gesteld of de meest kwetsbaren in onze samenleving door een beperking van dit budget worden getroffen. Wij menen dat er alternatieven zijn om, met behoud van voldoende kwaliteit van professionele ondersteuning aan het vrijwilligerskader, een besparing te realiseren van € 15.000.

Onderwerp: **Tafeltje dekje**

Taakstelling 2010: € 5.100

Motivatie

De subsidie wordt verleend aan de leverancier en is circa tien jaar geleden toegekend om de maaltijdprijs voor iedereen na prijsverhoging door systeemwijziging tijdelijk iets te dempen. Het gaat nu om ongeveer 20 eurocent per maaltijd. Omdat de maaltijdverzorging inmiddels een zakelijke dienst betreft en er meerdere leveranciers zijn, is het niet meer correct om één leverancier te bevoordelen. Daarnaast staat voor de gebruikers met een minimuminkomen de weg naar bijzondere bijstand open, die tot een grotere tegemoetkoming in de kosten leidt. De raming in de begroting ad € 5.100 kan daardoor komen te vervallen.

Onderwerp: **Kwijtschelding**

Taakstelling 2010: € 10.000

Motivatie

De werkzaamheden verbonden aan het registreren, beoordelen en afdoen van verzoeken om kwijtschelding kan effectiever worden georganiseerd. In de primaire begroting voor 2009 is een bedrag geraamd van € 24.000. Door een belangrijk deel van de werkzaamheden uit te besteden kan een besparing worden gerealiseerd van € 10.000 op de formatie.

## 12 Volksgezondheid

Onderwerp: **Begraafplaatsen**

Taakstelling 2013: € 100.000

#### Motivatie

De kosten van exploitatie van de algemene begraafplaatsen bedragen in 2009 ruim € 385.000. Aan begraafrechten is een bedrag van € 96.000 opgenomen. De kosten per inwoner bedragen ruim € 28 volgens de functievergelijking van de algemene uitkering 2009. Wij zijn van mening dat meer evenwicht tussen kosten en baten moet en kan worden verkregen. Voorgesteld wordt om vanaf 2010 tot en met 2013 een netto ombuiging te realiseren van in totaal € 100.000. De ombuiging kan worden gevonden in een combinatie van kostenbesparing en tariefsverhoging. Ter vergelijking: de netto lasten van de begraafplaatsen uitgedrukt in een bedrag per inwoner van de gemeenten Appingedam, Bedum, Eemsmond en Zuidhorn bedragen gemiddeld € 13. Opvallend is dat het verschil geheel wordt veroorzaakt door lagere kosten bij de omliggende gemeenten. De inkomsten zijn gemiddeld genomen gelijk. De taakstelling wordt gefaseerd bereikt. In 2010 € 30.000 olopend naar € 60.000 in 2011, € 75.000 in 2012 tot € 100.000 vanaf 2013.

### 13 Milieu

Onderwerp: **Volledigheid inkomsten inzameling huisvuil**

Taakstelling 2014: € 0

#### Motivatie

We hebben het idee dat niet voor alle containers die in onze gemeente in omloop zijn, belasting wordt betaald. Door een telling moet hierin duidelijkheid komen. Vooralsnog ramen we dan ook geen bedrag.

Onderwerp: **Volledigheid inkomsten rioolrecht**

Taakstelling 2014: € 0

#### Motivatie

Ook voor de rioolheffing geldt dat waarschijnlijk niet iedereen voor zijn aansluiting betaalt. Een inventarisatie moet hierin duidelijkheid verschaffen. Vooralsnog ramen we dan ook geen bedrag.

### Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Onderwerp: **Volledigheid inkomsten hondenbelasting**

Taakstelling 2010: € 10.000

#### Motivatie

Uit de interne controle van de rechtmatigheid blijkt dat niet voor alle honden belasting wordt betaald. In 2009 wordt voorgesteld om een telling te gaan houden. Een netto meeropbrengst van 15%, oftewel € 10.000, is realistisch om in te boeken vanaf 2010.

Onderwerp: **Onvoorziene uitgaven structureel 2009**

Taakstelling 2009: € 17.904

#### Motivatie:

Handhaven van een post als deze is onwenselijk. Er mag van worden uitgegaan dat een structurele extra last gebaseerd is op 'nieuw beleid'. Nieuw beleid wordt normaliter – eventueel aangekondigd bij de kadernota – ter besluitvorming voorgelegd in een nieuw vast te stellen begroting. Tussentijds nieuw beleid is daarom niet aan de orde of moet gedekt worden door bezuinigingen elders. Het te besparen bedrag bedraagt € 17.904 in 2009.

Onderwerp: **Onvoorziene uitgaven structureel vanaf 2010**

Taakstelling 2014: € 160.605

#### Motivatie

Zie motivatie bij onderwerp "Onvoorziene uitgaven structureel 2009". De bezuiniging loopt jaarlijks op met € 32.121 vanaf 2010. Dit resulteert in een bedrag van € 160.605 in 2014.

Onderwerp: **Rentetoevoeging aan reserves**

Taakstelling 2009: € 46.000

#### Motivatie

De rentetoevoeging is gebaseerd op een percentage van 5%. Dit is meer dan het inflatiepercentage, hetgeen onnodig is en feitelijk de begroting 'extra' belast. Beperking tot het inflatiepercentage heeft een bezuiniging tot gevolg van € 46.000.

Onderwerp: **Kostendekkendheid tarieven**

Taakstelling 2013: € 102.000

#### Motivatie



In de begrotingsscan 2007, die door het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties samen met de provincie Groningen op verzoek van de gemeente is uitgevoerd, is geconcludeerd dat de overige heffingen in Loppersum in vergelijking met de selectiegemeenten ruim € 7 per inwoner lager liggen. Dit komt onder andere door de lage bouwleges. In overleg met de inspecteur van BZK en de provinciaal toezichthouder is een aanvang gemaakt met een onderzoek naar de kostendekkendheid van tarieven. Verwacht wordt een mogelijkheid tot verkrijging van een meeropbrengst van € 32.000 in 2010, oplopend naar € 102.000 in 2014. Als voorbeeld kunnen dienen de secretarie- en bouwleges.

Onderwerp: **Invoering baatbelasting**

Taakstelling 2014: € 0

Motivatie

Investerings die de gemeente pleegt die voor een beperkt deel van de gemeenschap nut opleveren (te denken valt aan investeringen in de infrastructuur in het buitengebied en het centrumplan) en niet verhaald kunnen worden in een exploitatieopzet, kunnen (deels) worden bekostigd vanuit een baatbelasting. Wij willen onderzoeken in hoeverre daartoe mogelijkheden zijn. Vooralsnog ramen we geen bedrag.

### **Kostenplaatsen**

Onderwerp: **Beperken kosten diverse verzekeringen**

Taakstelling 2010: € 5.000

Motivatie

Op de kosten voor de WA- en fraudeverzekeringen zijn bezuinigingen te realiseren van in totaal € 5.000 per jaar.

Onderwerp: **WIA**

Taakstelling 2009: € 22.000

Motivatie

Wijziging van maatschappij van de polis/overeenkomst leidt tot een besparing van € 22.000.

Onderwerp: **Inkoopsamenwerking DEAL**

Taakstelling 2013: € 50.000

Motivatie

In DEAL-verband is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van besparing bij een gezamenlijke inkoop. Een maximale besparing van 5% op de inkoopactiviteiten lijkt mogelijk. Op basis van de rekening 2008 zou dat voor Loppersum een bedrag van € 150.000 betekenen (5% van € 3.000.000). Ambtelijk wordt betwijfeld of dit een realistische voorstelling van zaken is. Om een dergelijk resultaat te realiseren is het noodzakelijk dat extra formatie beschikbaar komt voor de coördinatie/uitvoering (1 fte). Vanwege in te bouwen onzekerheden wordt het netto voordeel geschat op maximaal € 50.000 per 2013. In de jaren 2011 en 2012 bedraagt dat € 20.000 en € 40.000.

Onderwerp: **Inkoopcontracten**

Taakstelling 2011: € 28.000

Motivatie

De bestaande inkoopcontracten voor lease van het wagenpark en telefonie herzien. Gelet op de huidige ontwikkeling ligt een besparing van 10% vanaf 2011 in de rede, oftewel € 28.000.

	Het saneringsplan							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<b>Omschrijving</b>								
<b>Saneringsplan</b>								
<b>Programma 1</b>								
Aantal wethouders van 3 naar 2	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Onkostenvergoedingen raadsleden	€ -	€ 1.500-	€ 1.500-	€ 1.500-	€ 1.500-	€ 1.500-	€ 1.500-	€ 1.500-
Schriefwedstried	€ -	€ -	€ 3.000-	€ 3.000-	€ 3.000-	€ 3.000-	€ 3.000-	€ 3.000-
Administratieve lastenverlichting	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Managementstructuur	€ -	€ -	€ 20.000-	€ 60.000-	€ 85.000-	€ 85.000-	€ 85.000-	€ 85.000-
Efficiency organisatie	€ -	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-
<b>Programma 2</b>								
Verspreid liggende terreinen	€ 4.600-	€ 4.600-	€ 4.600-	€ 4.600-	€ 4.600-	€ 4.600-	€ 4.600-	€ 4.600-
<b>Programma 4</b>								
Openbare verlichting	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Werken voor derden	€ -	€ 2.000-	€ 2.000-	€ 2.000-	€ 2.000-	€ 2.000-	€ 2.000-	€ 2.000-
<b>Programma 7</b>								
Leerlingenvervoer	€ -	€ -	€ 700-	€ 1.400-	€ 2.900-	€ 2.900-	€ 2.900-	€ 2.900-
Onderwijshuisvesting	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 50.000-	€ 50.000-	€ 50.000-	€ 50.000-
Onderwijsbegeleiding	€ -	€ -	€ -	€ 23.000-	€ 39.000-	€ 39.000-	€ 39.000-	€ 39.000-
Gymnastiekvervoer/huisvesting	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 27.128-	€ 27.128-	€ 27.128-	€ 27.128-
Godsdienst- en vormingsonderwijs	€ 1.250-	€ 5.000-	€ 5.000-	€ 5.000-	€ 5.000-	€ 5.000-	€ 5.000-	€ 5.000-
<b>Programma 8</b>								
Sportvoorzieningen - Voetbal	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 40.000-	€ 40.000-	€ 40.000-	€ 40.000-
Sportvoorzieningen - Tennis	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 21.000-	€ 21.000-	€ 21.000-	€ 21.000-
Zwembaden - Instr.bad M'stum en K.P. Zijlbad	€ -	€ -	€ 56.000-	€ 56.000-	€ 56.000-	€ 56.000-	€ 56.000-	€ 56.000-
<u>Sportaccommodaties buiten:</u>								
Kostendekkendheid	€ -	€ 10.000-	€ 15.000-	€ 20.000-	€ 20.000-	€ 20.000-	€ 20.000-	€ 20.000-
<u>Sportaccommodaties binnen:</u>								
Kostendekkendheid	€ -	€ 5.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-
Beheer sportaccommodaties	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 25.000-	€ 25.000-	€ 25.000-	€ 25.000-
IJsbanen	€ -	€ -	€ 5.000-	€ 5.000-	€ 5.000-	€ 5.000-	€ 5.000-	€ 5.000-
<b>Programma 9</b>								
Bibliotheek	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 50.000-	€ 50.000-	€ 50.000-	€ 50.000-
IVAK	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 50.000-	€ 50.000-	€ 50.000-	€ 50.000-
Kunstwerken	€ 1.040-	€ 1.040-	€ 1.040-	€ 1.040-	€ 1.040-	€ 1.040-	€ 1.040-	€ 1.040-
<b>Programma 11</b>								
WMO	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 50.000-	€ 50.000-	€ 50.000-	€ 50.000-
Nieuwkomers/Asielzoekers	€ -	€ -	€ -	€ 15.000-	€ 15.000-	€ 15.000-	€ 15.000-	€ 15.000-
Tafeltje Dekje	€ -	€ 5.100-	€ 5.100-	€ 5.100-	€ 5.100-	€ 5.100-	€ 5.100-	€ 5.100-
Kwijtschelding	€ -	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-
<b>Programma 12</b>								
Begraafplaatsen		€ 30.000-	€ 60.000-	€ 75.000-	€ 100.000-	€ 100.000-	€ 100.000-	€ 100.000-
<b>Programma 13</b>								
Volledigheid inkomsten inzameling huisvuil	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Volledigheid inkomsten rioolrecht	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
<b>Algemene dekkingsmiddelen / onvoorzien</b>								
Volledigheid inkomsten hondenbelasting	€ -	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-	€ 10.000-
Onvoorzien uitgaven structureel 2009	€ 17.904-	€ 17.904-	€ 17.904-	€ 17.904-	€ 17.904-	€ 17.904-	€ 17.904-	€ 17.904-
Onvoorzien uitgaven structureel vanaf 2010		€ 32.121-	€ 64.242-	€ 96.363-	€ 128.484-	€ 160.605-	€ 192.726-	€ 224.847-
Rentetoevoeging aan reserves	€ 46.000-	€ 46.000-	€ 46.000-	€ 46.000-	€ 46.000-	€ 46.000-	€ 46.000-	€ 46.000-
Kostendekkendheid tarieven		€ 32.000-	€ 60.000-	€ 60.000-	€ 102.000-	€ 102.000-	€ 102.000-	€ 102.000-
Invoering baatbelasting	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
<b>Kostenplaatsen</b>								
Beperken kosten diverse verzekeringen		€ 5.000-	€ 5.000-	€ 5.000-	€ 5.000-	€ 5.000-	€ 5.000-	€ 5.000-
WVA	€ 22.000-	€ 22.000-	€ 22.000-	€ 22.000-	€ 22.000-	€ 22.000-	€ 22.000-	€ 22.000-
Inkoop samenwerking DEAL			€ 20.000-	€ 40.000-	€ 50.000-	€ 50.000-	€ 50.000-	€ 50.000-
Inkoopcontracten			€ 28.000-	€ 28.000-	€ 28.000-	€ 28.000-	€ 28.000-	€ 28.000-
<b>Totaalsaldo saneringsplan</b>	<b>€ 92.794-</b>	<b>€ 249.265-</b>	<b>€ 482.086-</b>	<b>€ 632.907-</b>	<b>€ 1.097.656-</b>	<b>€ 1.129.777-</b>	<b>€ 1.161.898-</b>	<b>€ 1.194.019-</b>

Bijlage IV - vergelijking functieniveau gemeente Loppersum 2007 - 2010 (bedragen x € 1.000)

	rekening 2007			rekening 2008			begroting 2009			begroting 2010		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
<b>Hoofdfunctie 0 - ALGEMEEN BESTUUR</b>												
001 Bestuursorganen	504		504	616		616	621		621	604		604
002 Bestuursondersteuning college van burgemeester en wethouders	817		817	1.114		1.114	1.202		1.202	1.298		1.298
003 Burgerzaken	457	12	445	529	8	521	586	10	576	578	9	569
004 Baten secretarieleges burgerzaken	45	148	-103	46	157	-111	43	146	-103	56	169	-113
005 Bestuurlijke samenwerking	32		32	27		27	34		34	34		34
006 Bestuursondersteuning raad en rekenkamer(functie)	100		100	117		117	124		124	121		121
<b>Totaal hoofdfunctie 0</b>	<b>1.955</b>	<b>160</b>	<b>1.795</b>	<b>2.449</b>	<b>165</b>	<b>2.284</b>	<b>2.610</b>	<b>156</b>	<b>2.454</b>	<b>2.691</b>	<b>178</b>	<b>2.513</b>
<b>Hoofdfunctie 1 - OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID</b>												
120 Brandweer en rampenbestrijding	630	136	494	635	43	592	677	29	648	767	30	737
140 Openbare orde en veiligheid	152	22	130	156	47	109	99	17	82	153	33	120
<b>Totaal hoofdfunctie 1</b>	<b>782</b>	<b>158</b>	<b>624</b>	<b>791</b>	<b>90</b>	<b>701</b>	<b>776</b>	<b>46</b>	<b>730</b>	<b>920</b>	<b>63</b>	<b>857</b>
<b>Hoofdfunctie 2 - VERKEER, VERVOER EN WATERSTAAT</b>												
210 Wegen, straten en pleinen	1.667	49	1.618	1.787		1.787	1.790		1.790	4.239		4.239
211 Verkeersmaatregelen te land	235	57	178	120		120	110		110	107		107
212 Openbaar vervoer	1		1			0	1		1			
214 Parkeren												
215 Baten parkeerbelasting												
220 Zeehavens												
221 Binnenhavens en waterwegen												
223 Veerdiensten												
230 Luchtvaart												
240 Waterkering, afwatering en landaanwinning												
<b>Totaal hoofdfunctie 2</b>	<b>1.903</b>	<b>106</b>	<b>1.797</b>	<b>1.907</b>		<b>1.907</b>	<b>1.901</b>	<b>0</b>	<b>1.901</b>	<b>4.346</b>	<b>0</b>	<b>4.346</b>
<b>Hoofdfunctie 3 - ECONOMISCHE ZAKEN</b>												
310 Handel en ambacht	116	7	109	126		126	139		139	151		151
311 Baten marktgeldeen					8			7	-7		8	-8
320 Industrie	7		7	3		3	3		3	3		3
330 Nutsbedrijven	21	1.219	-1.198	13	777	-764	21	382	-361	22	382	-360
340 Agrarische productie en ontginning												
341 Overige agrarische zaken, jacht en visserij												
<b>Totaal hoofdfunctie 3</b>	<b>144</b>	<b>1.226</b>	<b>-1.082</b>	<b>142</b>	<b>785</b>	<b>-643</b>	<b>163</b>	<b>389</b>	<b>-226</b>	<b>176</b>	<b>390</b>	<b>-214</b>
<b>Hoofdfunctie 4 - ONDERWIJS</b>												
420 Openbaar basisonderwijs, exclusief onderwijshuisvesting	424	14	410	239	25	214	259	12	247	215	13	202
421 Openbaar basisonderwijs, onderwijshuisvesting	291		291	295		295	307		307	225		225
422 Bijzonder basisonderwijs, exclusief onderwijshuisvesting	81		81	99		99	95		95	77		77
423 Bijzonder basisonderwijs, onderwijshuisvesting	209		209	217		217	220		220	194		194
430 Openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs, exclusief onderwijshuisvesting	-9		-9			0	0		0			0
431 Openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs, onderwijshuisvesting												
432 Bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs, exclusief onderwijshuisvesting												
433 Bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs, onderwijshuisvesting												
440 Openbaar voortgezet onderwijs, exclusief onderwijshuisvesting												
441 Openbaar voortgezet onderwijs, onderwijshuisvesting												
442 Bijzonder voortgezet onderwijs, exclusief onderwijshuisvesting												
443 Bijzonder voortgezet onderwijs, onderwijshuisvesting												
480 Gemeenschappelijke baten en lasten van het onderwijs	247	-2	249	221		221	264	0	264	295	1	294
482 Volwasseneneducatie												
<b>Totaal hoofdfunctie 4</b>	<b>1.243</b>	<b>12</b>	<b>1.231</b>	<b>1.071</b>	<b>25</b>	<b>1.046</b>	<b>1.145</b>	<b>12</b>	<b>1.133</b>	<b>1.006</b>	<b>14</b>	<b>992</b>
<b>Hoofdfunctie 5 - CULTUUR EN RECREATIE</b>												
510 Openbaar bibliotheekwerk	214		214	200		200	219		219	224		224
511 Vormings- en ontwikkelingswerk	210		210	193		193	201		201	209		209
530 Sport	613	272	341	661	32	629	493	35	458	529	37	492
531 Groene sportvelden en terreinen	189	10	179	196	11	185	166	10	156	148	11	137
540 Kunst			0			0			0			0
541 Oudheidkunde/musea	132	2	130	72	-2	74	76		76	76		76
550 Natuurbescherming			0			0			0			0
560 Openbaar groen en openluchtrecreatie	713	1	712	873	1	872	890	1	889	947	1	946
580 Overige recreatieve voorzieningen	11		11	17		17	18		18	62		62
<b>Totaal hoofdfunctie 5</b>	<b>2.082</b>	<b>285</b>	<b>1.797</b>	<b>2.212</b>	<b>42</b>	<b>2.170</b>	<b>2.063</b>	<b>46</b>	<b>2.017</b>	<b>2.195</b>	<b>49</b>	<b>2.146</b>

	rekening 2007			rekening 2008			begroting 2009			begroting 2010		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
<b>Hoofdfunctie 6 - SOCIALE VOORZIENINGEN EN MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING</b>												
610 Bijstandverlening	3.616	2.782	834	4.149	3.423	726	2.734	1.977	757	3.108	2.343	765
611 Werkgelegenheid	101	46	55	1.979	1.898	81	1.925	1.850	75	1.965	1.892	73
612 Inkomensvoorzieningen	112	127	-15	104	116	-12	147	147	0	133	133	0
613 Overige sociale zekerheidsregelingen												
614 Gemeentelijk minimabeleid	49		49	193		193	185		185	193		193
620 Maatschappelijke begeleiding en advies	105	11	94	104	9	95	100		100	139		139
621 Vreemdelingen	135	73	62	89	53	36	152	25	127			
622 Huishoudelijke verzorging	1.042	82	960	991	52	939	1.020	81	939	1.093	67	1.026
623 Participatiebudget										1.158	1.051	107
630 Sociaal-cultureel werk	101	5	96	123		123	142	7	135	112		112
641 Tehuizen												
650 Kinderdagopvang	168	34	134	175	42	133	171	30	141	164	31	133
651 Dagopvang gehandicapten												
652 Voorzieningen gehandicapten	780	70	710	687	1	686	657	1	656	671	1	670
<b>Totaal hoofdfunctie 6</b>	<b>6.209</b>	<b>3.230</b>	<b>2.979</b>	<b>8.594</b>	<b>5.594</b>	<b>3.000</b>	<b>7.233</b>	<b>4.118</b>	<b>3.115</b>	<b>8.736</b>	<b>5.518</b>	<b>3.218</b>
<b>Hoofdfunctie 7 - VOLKSGEZONDHEID EN MILIEU</b>												
711 Ambulancevervoer												
712 Verpleeginrichtingen												
714 Openbare gezondheidszorg	169		169	170		170	187		187	193		193
715 Centra voor jeugd en gezin (jeugdgezondheidszorg)	210	213	-3	233	211	22	122	122	0	140	122	18
716 Centra voor jeugd en gezin (onderdeel WMO)	10		10			0	44	44		89	57	32
721 Afvalverwijdering en -verwerking	876		876	973		973	1.052		1.052	1.055	10	1.045
722 Riolering (gecombineerd)	763	1	762	836		836	999	15	984	975		975
723 Milieubeheer	615	3	612	588		588	591		591	578		578
724 Lijkbezorging	404	82	322	371		371	396		396	369		369
725 Baten reinigingsrechten en afvalstofheffing		1.209	-1.209		1.172	-1.172		1.218	-1.218		1.215	-1.215
726 Baten rioolheffing (gecombineerd)		980	-980		980	-980		1.042	-1.042		1.136	-1.136
727 Baten rioolheffing huishoudelijk/bedrijfsafvalwater												
728 Baten rioolheffing grond- en hemelwater												
729 Huishoudelijk/bedrijfsafvalwater												
730 Hemelwater												
731 Grondwater												
732 Baten begraaftplaatsrechten					89			96	-96		99	-99
<b>Totaal hoofdfunctie 7</b>	<b>3.047</b>	<b>2.488</b>	<b>559</b>	<b>3.171</b>	<b>2.452</b>	<b>719</b>	<b>3.391</b>	<b>2.537</b>	<b>854</b>	<b>3.399</b>	<b>2.639</b>	<b>760</b>
<b>Hoofdfunctie - RUIMTELIJKE ORDENING EN VOLKSHUISVESTING</b>												
810 Ruimtelijke ordening	282		282	244	9	235	307	3	304	306	3	303
820 Woningexploitatie/woningbouw	230	394	-164	127	594	-467	19	16	3	48	12	36
821 Stads- en dorpsvernieuwing	92		92	110	40	70	145		145	98		98
822 Overige volkshuisvesting	328	25	303	306	55	251	263	21	242	306	14	292
823 Bouwvergunningen		141	-141		189	-189		132	-132		137	-137
830 Bouwgrondexploitatie	524	473	51	1.661	1.698	-37	229	169	60	295	236	59
<b>Totaal hoofdfunctie 8</b>	<b>1.456</b>	<b>1.033</b>	<b>423</b>	<b>2.448</b>	<b>2.585</b>	<b>-137</b>	<b>963</b>	<b>341</b>	<b>622</b>	<b>1.053</b>	<b>402</b>	<b>651</b>
<b>Hoofdfunctie 9 - FINANCIERING EN ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN</b>												
911 Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar		149	-149	1	51	-50	1		1	1	0	1
913 Overige financiële middelen	9	261	-252	6	103	-97	6	44	-38	5	36	-31
914 Geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar		301	-301	1	360	-359	1	355	-354	1	395	-394
921 Algemene uitkering gemeentefonds		9.718	-9.718	2	11.453	-11.451	1	11.093	-11.092	1	11.060	-11.059
922 Algemene baten en lasten							478	20	458	478	27	451
930 Uitvoering Wet WOZ	366	61	305	345	61	284	231	0	231	255		255
931 Baten onroerende-zaakbelasting gebruikers		183	-183		169	-169		169	-169		165	-165
932 Baten onroerende-zaakbelasting eigenaren		1.018	-1.018		1.106	-1.106		1.098	-1.098		1.159	-1.159
933 Baten roerende woon- en bedrijfsruimten												
934 Baten baatbelasting												
935 Baten forensenbelasting		12	-12		9	-9		9	-9		8	-8
936 Baten toeristenbelasting												
937 Baten hondenbelasting		61	-61		61	-61		62	-62		66	-66
938 Baten reclamebelasting												
939 Baten precariobelasting												
940 Lasten heffing en invordering gemeentelijke belastingen	26	-3	29	98		98	72	3	69	69	4	65
941 Lastenverlichting rijk												0
960 Saldo van kostenplaatsen	769		769	774		774	328		328	415		415
970 Saldo van de rekening van baten en lasten voor bestemming												
980 Mutaties reserves die verband houden met de hoofdfunctie 0 tot en met 9	978	1.392	-414	912	907	5	246	317	-71	420	422	-2
990 Saldo van de rekening van baten en lasten na bestemming	867		867	1.094		1.094		794	-794		3.577	-3.577
<b>Totaal hoofdfunctie 9</b>	<b>3.015</b>	<b>13.153</b>	<b>-10.138</b>	<b>3.233</b>	<b>14.280</b>	<b>-11.047</b>	<b>1.364</b>	<b>13.964</b>	<b>-12.600</b>	<b>1.645</b>	<b>16.919</b>	<b>-15.274</b>
<b>Totaal functies</b>	<b>21.836</b>	<b>21.836</b>	<b>0</b>	<b>26.018</b>	<b>26.018</b>	<b>0</b>	<b>21.609</b>	<b>21.609</b>	<b>0</b>	<b>26.167</b>	<b>26.172</b>	<b>-5</b>

**Aantekeningen:**